

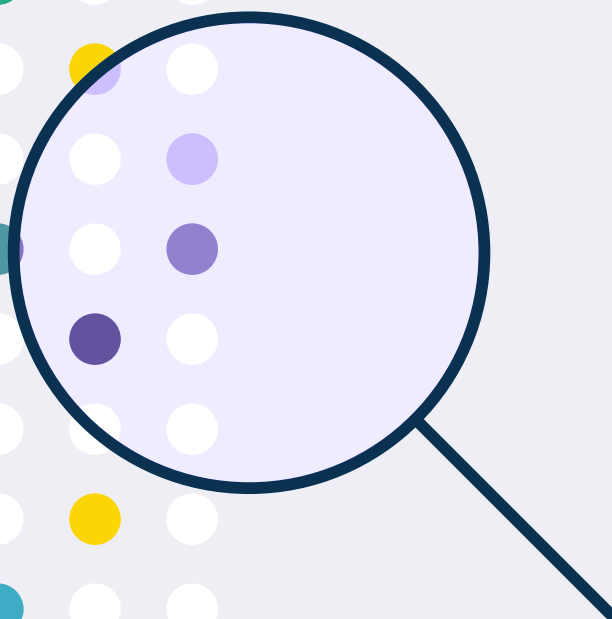
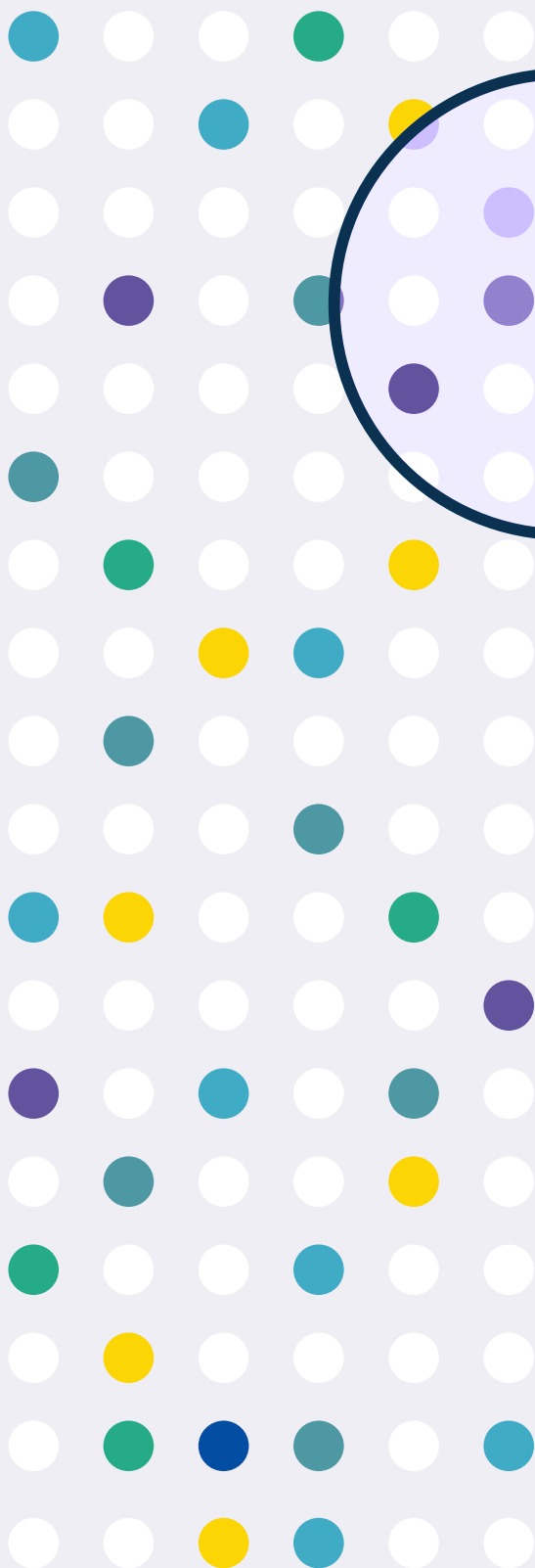

Sufinansirano od strane
Evropske unije

Sufinansirano od strane
Švedske

Sweden
Sverige

INTEGRISANJE RODNE PERSPEKTIVE U PROCES PRISTUPANJA EU

Izveštaj o proceni zemlje

Kosovo

2022

Partnerska organizacija

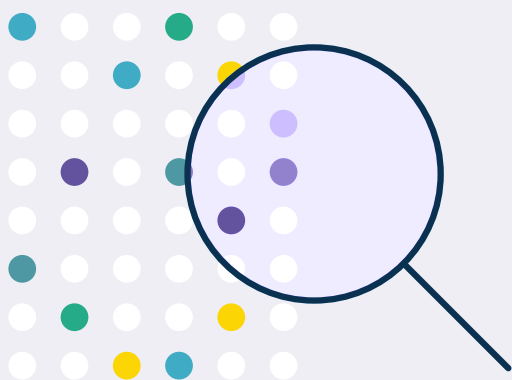

Sufinansirano od strane
Evropske unije

Sufinansirano od strane
Švedske

Sweden
Sverige

INTEGRISANJE RODNE PERSPEKTIVE U PROCES PRISTUPANJA EU

Izveštaj o proceni zemlje

Kosovo

2022

Pripremile Valjmira Rašiti i Nikol Farnsvort
za Mrežu žena Kosova

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Evropske unije, a sufinansirala je Švedska. Njen sadržaj je isključiva odgovornost Mreže žena Kosova i ne odražava nužno stavove Evropske unije ili Švedske.

REAC-HOR
research in action

KVINNA
KVINNA

PRAVA
ZASVE

WOMEN'S RIGHTS CENTER
CENTAR ZA ŽENSKA PRAVA

UVOD

Kosovo je podnelo zahtev za članstvo u EU u decembru 2022. godine, tako da još uvek nije otvoreno nijedno poglavlje za skrining.² U međuvremenu, Vlada Kosova i Evropska unija (EU) preuzele su nekoliko obaveza za unapređenje rodne ravnopravnosti, uključujući i deo procesa pristupanja EU. Zasnivano na zvaničnim pokazateljima politike i metodologiji koja se deli na celom regionu Zapadnog Balkana (ZB), ovaj izveštaj o politici prati i izveštava o napretku koji je postignut u unapređenju rodne ravnopravnosti u odnosu na ključne procese i političke dijaloge u vezi sa pristupanjem EU 2022. godine. Sažetak ima za cilj da pruži vladinim zvaničnicima i zvaničnicima EU uvid i preporuke o tome kako dalje poboljšati rodnu perspektivu u okviru ovih procesa, kao i informisati organizacije za ženska prava (ŽOCD) u zalaganju za rodno transformativniji proces pridruživanja EU. Mreža žena Kosova (MŽK) je sprovedla monitoring i izradila ovaj sažetak koristeći metodologiju koju su razvile partnerske organizacije Regionalne koalicije za rodnu ravnopravnost u procesu pristupanja EU (EQUAPRO) kao deo naše zajedničke akcije „Unapređenje rodne ravnopravnosti kroz proces pristupanja EU ” u sufinansiranju Evropske komisije i Švedske. Korišćeni pokazatelji proizlaze iz [Zajedničke komunikacije o novom rodnom akcionom planu III – Ambiciozna agenda za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena u vanjskom delovanju](#) u pratnji svojih [Ciljeva i pokazatelja](#), takođe poznat kao EU Akcioni plan za rodnu ravnopravnost III (APRR III). Monitoring se fokusira na dva ključna aktera odgovorna za integraciju rodne perspektive u proces pristupanja EU: EU i vladini organi. Posebno, na Kosovu deluje više organa EU i o njima se govori kao relevantnima: Kancelarija Evropske unije na Kosovu (KEUK), Specijalni predstavnik Evropske unije (SPEU) na Kosovu i [Evropska misija vladavine prava na Kosovu](#) (EULEX). Metodologija je uključivala mešovite metode uključujući analizu sadržaja, posmatranje učesnika i zahteve za podacima od ključnih informatora. Za svaki pokazatelj, tabele upoređuju nalaze iz 2021. i 2022. godine. U poslednjoj koloni svake tabele procenjene su promene, korišćenjem petostepend skale gde „-1“ označava značajno nazadovanje, „-0.5“ blago nazadovanje, „0“ da nema promene, „0,5“ ilustruje određeno poboljšanje, a „1“ označava značajno poboljšanje ili potpunu sprovođenje. Ova skala se koristi za procenu opšteg nazadovanja i napretka u daljem integrisanju rodne perspektive u procesu pristupanja EU.

NALAZI

Ovaj odeljak predstavlja nalaze, podeljene u pod odeljke prema svakom pokazatelju, uključujući zbirne tabele za svaki pokazatelj, nakon čega sledi kratko kvalitativno objašnjenje.

A. U IZVEŠTAJIMA O ZEMLJI JE INTEGRISANA RODNA PERSPEKTIVA

Ovaj odeljak ispituje u kojoj meri je rodna perspektiva integrisana u izveštaj o zemlji, pozivajući se na Izveštaj Evropske komisije (EK) o Kosovu 2022.³ Pokazatelji proizilaze iz APRR-a III, posebno obaveza EU da osigura rodno transformativni pristup i integraciju rodne perspektive u politički, sigurnosni i sektorski dijalog.⁴ Izveštaj o Kosovu je ključni dokument koji vodi politički dijalog EU sa Vladom Kosova, a uključivanje rodni pitanja u Izveštaj može doprineti da se ključna pitanja rodne ravnopravnosti integrišu u dijaloge sa vladom u različitim sektorima. Tabela A sumira nalaze.

Tabela A. Stepen do kojeg je rodna perspektiva bila integrisana u Izveštaj o Kosovu 2022	2021	2022	Promena
1. Koliko je puta rod/rodni aspekt pomenut u Izveštaju o Kosovu	28	38	0.5

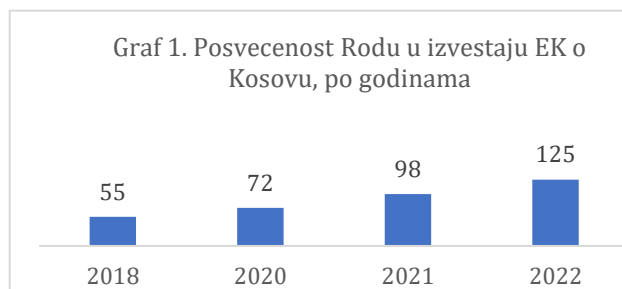
² Evropski parlament, [Podaci o Evropskoj uniji Evropski parlament](#).

³ EC, [Radni dokument osoblja – Izveštaj o Kosovu 2022](#), Brisel, 12. oktobar 2022.

⁴ APRR III, Cilj 7.

Tabela A. Stepen do kojeg je rodna perspektiva bila integrisana u Izveštaj o Kosovu 2022	2021	2022	Promena
2. Koliko su puta žene/devojčice/devojke spomenute u Izveštaju o Kosovu	57	73	0.5
3. Koliko su puta dečaci/muškarci spomenuti u Izveštaju o Kosovu	13	11	- 0.5
4. Procenat poglavlja u kojima je integrisana rodna perspektiva ⁵	50%	37%	- 0.5
5. Broj zvaničnih preporuka o rodnoj ravnopravnosti u Izveštaju o Kosovu ⁶	3	4	0.5
6. Broj drugih preporuka sa rodnom perspektivom u poglavljljima	44	35	- 0.5
7. U kojoj meri je Izveštaj o Kosovu koristio dovoljno podataka razvrstanih po polu	Umereno	Umereno	0
8. U kojoj su meri uključena pitanja preporučena od strane ŽOCD	Umereno: 50%	Značajno: 70 %	1

Svake godine, MŽK zajedno sa svojim različitim organizacijama članicama ŽOCD-a, izrađuje komentar o tome u kojoj meri je Izveštaj EK o Kosovu posvećen pitanjima rodne ravnopravnosti. U idealnom slučaju, u skladu sa obavezama EU, u svim poglavljljima Izveštaja bi trebalo da bude integrisana rodna perspektiva. Komentar Izveštaja EK o Kosovu za 2022. godinu pokazao je da je u poređenju sa prethodnim godinama, Izveštaj o Kosovu 2022. nastavio da se poboljšava u pogledu stepena do kojeg je doprinos koji su dali ŽOCD tokom konsultacija integrisan u izveštaj, i stepen do kojeg je rodna ravnopravnost integrisana u različitim poglavljljima, kao i u njegovim formulacijama koje se odnose na rodnu ravnopravnost i prava žena.⁷

Generalno, u Izveštaju se spominju žene, muškarci, ravnopravnost i rod više nego prethodnih godina, ukupno 125 puta (vidi Grafikon 1). Izveštaj se bavi pitanjima rodne ravnopravnosti u 13 različitim tema, uključujući rodno zasnovano nasilje i trgovinu ljudima; učešće žena na tržištu rada i diskriminacija na radnom mestu; učešće žena u donošenju odluka; i roditeljsko odsustvo. Uprkos napretku, Izveštaj EK o Kosovu i dalje treba da unapredi svoju pažnju ka rodnoj ravnopravnosti u svim poglavljljima, pošto trenutno samo 11 od 30 poglavlja se bavi pitanjem rodne ravnopravnosti. Jedna od glavnih preporuka MŽK-a u vezi sa Izveštajem za 2021. godinu bila je da treba ojačati jezik prema rodnoj ravnopravnosti.⁸ Došlo je do određenih poboljšanja u ovom pogledu, jer se četiri zvanične preporuke u Izveštaju direktno odnose na rodnu ravnopravnost:

- **O osnovnim pravima:** „Pojačati sprovođenje Zakona o rodnoj ravnopravnosti; usvojiti Zakon o nasilju u porodici i nasilju nad ženama; nastaviti napore da se obezbedi pravilno funkcionisanje sistema zaštite, prevencije i suđenja svih oblika rodno zasnovanog nasilja sprovođenjem relevantne strategije i akcionog plana;
- **O pravdi, slobodi i sigurnosti:** „Sprovesti strategiju i akcioni plan protiv trgovine ljudima 2022-2026, usvajanjem pristupa usmerenog na žrtve;

⁵Poglavlja su ocenjena kao „rodno uvedena” ako su uključivala pažnju na pitanja koja se odnose na rodnu ravnopravnost u okviru tog poglavlja.

⁶„Službene preporuke” su definisane tako da uključuju one u sivim kutijama, i “ostale preporuke” kao one u drugim odeljcima, formulisane kao: “Kosovo treba da ...”.

⁷MŽK, Komentar: [Rodno čitanje Izveštaja Evropske komisije o državi](#), 2022.

⁸MŽK, [Rodno čitanje Izveštaja Evropske komisije o Kosovu 2021](#).

- O ekonomskom razvoju i konkurentnosti: „Sprovesti aktivne mere tržišta rada za podršku zapošljavanju, nastaviti sa objavljivanjem podataka ankete o radnoj snazi i nastaviti sa primenom mera koje imaju za cilj formalizaciju neformalnog zapošljavanja.“
- O socijalnoj politici i zapošljavanju: “Usvojiti novi Zakon o radu u skladu sa relevantnim pravnim tekovinama EU, posebno u vezi sa nediskriminacijom pri zapošljavanju i roditeljskom odsustvu.”

Izveštaj za 2022. godinu koristi podatke razvrstane po polu u umerenoj meri, ostavljajući prostor za dalja poboljšanja. Podaci razvrstani po polu prikazani su u odnosu na tržište rada (npr. stopa nezaposlenosti stanovništva starosti 15-64 godine, uključujući žene 29,7 i muškarce 24,2).⁹ Međutim, nije bilo predstavljenih podataka i u vezi sa drugim ključnim sektorima. Na primer, u Izveštaju se navodi da „podaci Poreske uprave ukazuju na to da je službena zaposlenost u privatnom i javnom sektoru porasla za 10% u 2021. godini“.¹⁰ Ne pravi razliku u procentu zaposlenih žena i muškaraca, u skladu sa zahtevima Zakona o rodnoj ravnopravnosti (ZRR). Slično tome, kada je u pitanju obrazovanje, primećuje se da „nedavna merenja neusklađenosti veština pokazuju da je preko 40% mladih radnika sa visokim obrazovanjem zaposleno na poslovima ispod njihovog nivoa obrazovanja“.¹¹ Ne navodi se procenat žena i muškaraca.

Sve u svemu, Izveštaj je adresirao 70% preporuka koje su dale članice MŽK-a. Iako je više komentara integrisano u 2022. godini nego u 2021. godini, oni su raspoređeni u manje poglavlja nego 2021. godine. Većina preporuka MŽK-a adresirana je u okviru rodne ravnopravnosti, među osnovnim pravima; u međuvremenu, u poglavlju o socijalnoj politici i zapošljavanju u 2022. godini postojalo je manje preporuka koje se odnose na rodnu ravnopravnost. Preporuka za više podataka razvrstanih po polu nije uzeta u obzir ni u vezi sa statistikom, iako je pomenuta u Izveštaju o Kosovu za 2021. godinu. Uprkos tome, za 2022. godinu, Izveštaj EK o Kosovu pokazao je napredak u uključivanju temeljnije interseksionalne perspektive i prihvatanjem doprinosa/inputa članica MŽK-a koje zastupaju prava osoba sa invaliditetom.

B. U KOJOJ MERI SASTANCI STRUKTURA ZA STABILIZACIJU I PRIDRUŽIVANJE UKLJUČUJU RODNA PITANJA

Ovaj kriterijum ispituje u kojoj meri je rodna perspektiva uključena u zajedničke institucionalne strukture za stabilizaciju i pridruživanje EU-Kosovo stvorene kroz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). One se nazivaju SSP strukture. Nadgledane strukture SSP-a uključivale su sastanke odbora i pododbora (PO) SSP-a održane 2022. godine. Sastanci strukture SSP-a jedan su od glavnih načina na koje EU vodi politički dijalog i onaj o politikama na kojem se raspravlja o reformama pristupanja EU sa vladama i drugim javnim institucijama (kao što su parlamenti, pravosudne institucije, regulatori, itd.) u ZB. Stoga je osiguravanje da dnevni red sastanaka i zaključci SSP-a integrišu pažnju na pitanja rodne ravnopravnosti, tamo gde je to relevantno za sektore, važno kao deo obaveza iz APRR-a III za pokretanje pitanja rodne ravnopravnosti u osmišljavanju i implementaciji reformi pristupanja EU u odgovarajućim zemljama. Kao eksperti za ova pitanja, ŽOCD mogu pružiti značajnu podršku EU i vladama zemalja i drugim javnim institucijama u identifikaciji ključnih pitanja rodne ravnopravnosti i nejednakosti koje zahtevaju diskusiju i pažnju.

Tabela B. U kojoj meri sastanci struktura SSP-a uključuju rodna pitanja	2021	2022	Promena
9. Procenat sastanaka odbora SSP-a sa pitanjima rodne ravnopravnosti na dnevnom redu	100%	100% ¹²	1

⁹ EK, [Radni dokument osoblja – Izveštaj o Kosovu 2022](#), Brisel, 12. oktobar 2022.

¹⁰ Ibid., str. 66.

¹¹ Ibid., str. 67.

¹² Kroz prepisku sa KP, MŽK je saznala da je održan samo jedan sastanak SSP komiteta u 2022. Procenat je zasnovan na primljenim zaključcima.

Tabela B. U kojoj meri sastanci struktura SSP-a uključuju rodna pitanja	2021	2022	Promena
10. Procenat sastanaka PO SSP-a sa pitanjima rodne ravnopravnosti na dnevnom redu	33%	33%	0
11. U kojoj meri je EU konsultovala ŽOCD pre sastanaka PO	Umereno	Umereno	0
12. U kojoj meri se zaključci Odbora za SSP i sednice PO bave pitanjima rodne ravnopravnosti	33% (PO SSP) 50% (O SSP)	40% (PO SSP) 50% (O SSP)	0.5

U 2022. godini, prema godišnjem kalendaru konsultacija Vlade sa OCD i drugim akterima u kontekstu struktura SSP-a, održani su svi konsultativni sastanci u kontekstu šestog kruga sastanaka struktura SSP-a, uključujući jedan sastanak Odbora SSP-a i sedam sastanaka PO SSP-a, od kojih je šest MŽK pratila iz rodne perspektive. MŽK je primila pozive, dnevni red i zaključke od vlade u vezi sa svim sastancima. EU je takođe organizovala paralelne konsultacije sa civilnim društvom pre sastanaka struktura PO SSP-a. Međutim, od KEU MŽK je primila samo pozive u vezi sa tri konsultativnog sastanka PO SSP-a, uključujući 1) Pravdu, slobodu i bezbednost; 2) Inovacije, socijalnu politiku i zapošljavanje; i 3) Ekonomiju, finansijska pitanja i statistiku. Stoga je MŽK ocenila konsultacije EU sa civilnim društvom pre ovih sastanaka kao umerene. Tokom ovih konsultacija, predstavnici civilnog društva mogli su da daju svoje stavove u vezi sa sadržajem dnevnog reda i tačkama diskusije. U većini konsultacija, MŽK je pripremila i predstavila doprinos o tome kako bi se tačke dnevnog reda mogle bolje posvetiti rodnoj ravnopravnosti. ŽOCD članice MŽK-a uključujući Kosovski centar za rodne studije, Komitet slepih žena Kosova i EcoKos Women su prisustvovala i dale doprinos na nekim od ovih sastanaka iz intersekcionalne perspektive. EU je težila da pruži trenutne povratne informacije civilnom društvu tokom ovih konsultacija, ili, prema potrebi, da se nakon toga vrati predstavnicima civilnog društva u vezi sa njihovim pitanjima i preporukama datim tokom konsultacija. Iako su konsultacije otvorene, učešće civilnog društva i dalje je nisko, a različite OCD, uključujući ŽOCD, nisu uvek učestvovala. Neke ŽOCD srednje veličine, posebno one van Prištine, su rekle da nisu dobili pozive za učešće u konsultacijama od EU ili Vlade. Jezičke barijere (sa najvećim brojem konsultacija na engleskom), lokacija konsultacija u Prištini i minimalno poznavanje procesa pridruživanja EU i načina na koji se u njega angažuje bili su faktori koji ograničavaju učešće manjih, osnovnih organizacija.

Pored toga, Vlada Kosova je uključila civilno društvo u javne konsultacije u vezi sa sastancima SSP od 2017. godine, nakon usvajanja Pravilnika o minimalnim standardima javnih konsultacija.¹³ Međutim, kako je saopšteno iz kabineta premijera (KP), Vlada je počela da održava konsultativne sastanke od 2018. godine kada je tadašnje Ministarstvo za evropske integracije objavilo smernice za takve konsultacije. One nisu obavezne prema Uredbi o minimalnim standardima javnih konsultacija, već je to poseban mehanizam koji je dobrovoljno osmislilo bivše Ministarstvo za evropske integracije.¹⁴ Konsultacije koje organizuje Vlada održavaju se na albanskom jeziku, sa srpskim prevodom, kada prisustvuju predstavnici OCD iz srpske zajednice.¹⁵ MŽK je dosledno učestvovala u ovim konsultacijama koje su se odvijale pre svakog sastanka SSP-a ili je poslala pisane doprinose za informisanje ovih procesa. Od 2019. godine, MŽK je primetila značajna poboljšanja u vladinom uključivanju civilnog društva u proces pristupanja EU, posebno većih OCD sa sedištem u Prištini. MŽK je dosledno primala planirane tačke dnevnog reda za sastanke struktura SSP-a, pozive za učešće u konsultacijama ili za slanje pismenih doprinosa i zaključke sa sastanaka nakon toga. U poređenju sa nalazima Izveštaja o proceni zemlje Kosova 2021, Vlada je nastavila da bude na sličan način dosledna u pozivanju i uključivanju OCD da učestvuju u javnim konsultacijama. Čak i tako, nije bilo pomaka u smislu obezbeđivanja inkluzivnijeg učešća različitih OCD u ovim konsultacijama, ili mapiranja OCD koje bi mogle da doprinesu svakoj tematskoj oblasti PO SSP, kao što je MŽK ranije savetovala. Još jedan izazov sa kojim se ovaj mehanizam konsultacija suočava je aktivno učešće OCD, pri čemu nekoliko

¹³ Vlada Republike Kosovo, [Uredba \(VRK\) br. 05/2016 o minimalnim standardima za proces javnih konsultacija](#).

¹⁴ Prepiske MŽK-a sa KP, Odeljenja za evropske integracije, novembar 2023

¹⁵ Ibid.

konsultativnih sastanaka nije održano jer su prisustvovali samo jedan ili dva učesnika OCD. Dalje, dnevni red i zaključci nisu javno dostupni, iako ih Odeljenja za evropske integracije KP-a dostavljaju na zahtev. Vlada ima funkcionalnu web stranicu o strukturama evropskih integracija, koja, između ostalog, nudi ažurirane informacije o procesima i dokumentima EU integracija.¹⁶ Zaključci sa konsultacija i sastanaka struktura SSP-a mogli su biti objavljeni ovde; njihovo objavljivanje bi olakšalo njihov pregled i analizu, i omogućilo bi i civilnom društvu da drži Vladu odgovornom za sprovođenje preporuka, kao što je MŽK naglasila prošle godine.

Analiza konačnih dnevnih redova sastanaka SC SSP-a i zaključaka koje je dostavio KP sugerisala je da su dva od šest sastanaka PO SSP-a (33%) koje je MŽK nadgledala sadržala pažnju na rodnu ravnopravnost u dnevnim redovima i zaključcima. Konsultativni sastanak SC SSP-a o ekonomiji, finansijskim pitanjima i zaključcima statistike ponovio je jednu od tačaka zagovaranja MŽK-a: „Suzdržite se od usvajanja bilo koje nove penziona i socijalne inicijative bez prethodnog pregleda svih postojećih socijalnih šema i novih inicijativa, posebno zasnovanih na kategorijama penzije, kako je dogovoreno u smernicama ERP politike 3.” Međutim, MŽK je posebno preporučila rodnu reviziju socijalnih šema, što nije navedeno u zaključcima. Stoga se ova preporuka smatra delimično prihvaćenom.

Vlada je takođe uputila zaključke i pozive civilnom društvu o prvom konsultativnom sastanku u kontekstu sednice Odbora za SSP, održanoj u maju 2022. godine; čiji su zaključci i dnevni red sadržavali pažnju na rodnu ravnopravnost. Postojao je jedan sastanak Komiteta šestog kruga koji je trebalo da se sastane u oktobru 2022. godine, ali je na zahtev Evropske komisije odgođen za februar 2023. godine. Ipak, kroz prepisku MŽK-a sa KP, odeljenjem za evropske integracije, MŽK je utvrdila da konsultativni sastanak nije održan, jer su prisustvovala samo dva predstavnika OCD. Odbor za stabilizaciju i pridruživanje (Odbor) je struktura koja funkcioniše na najvišem nivou upravljanja državnom službom (između Saveta SSP-a na političkom nivou i sektorskih pododborna i posebnih grupa), koja podržava Savet SSP-a u izvršavanju njegovih zadataka i odgovornosti u sprovođenju odluka i preporuka, u cilju osiguravanja i nadzora sprovođenja SSP-a.¹⁷ Na sastancima Odbora za SSP raspravlja se o svim poglavljima koja pokrivaju svi pododbori i posebne grupe, uključujući i onog o socijalnoj politici i zapošljavanju i onog o pravdi, slobodi i sigurnosti, gde se obično uključuje detaljnija rodna perspektiva. Naime, kada su pitanja rodne ravnopravnosti uvrštena u dnevni red, ona su se često odražavala i u zaključcima. Drugi sastanci SSP i PO nisu sadržavali rodnu perspektivu, iako su je mogli uključiti. Na primer, zaključci sastanka PO SSP-a za ekonomiju, statistiku i finansijsku kontrolu sugerišu da nije bilo diskusije u vezi sa institucionalizacijom rodne statistike ili rodno odgovornog budžetiranja, prema ZRR. Ovo je uprkos preporukama MŽK-a koje su poslate da se informiše ovaj proces, koji je zahtevao poboljšanje novog koncepta o rodno odgovornom budžetiranju i napredak ka njenoj institucionalizaciji.¹⁸ Nadalje, NPSSSP 2022-2026 predviđa institucionalizaciju rodno odgovornog budžetiranja, uz napomenu da će: „Odgovorni organi Skupštine osigurati snažan nadzor nad potrošnjom budžeta parlamenta tokom finansijske godine, uključujući analizu, sprovođenje i praćenje rodno odgovornog budžetiranja”.¹⁹

Ukratko, konsultacije EU i vlade sa OCD, uključujući ŽOCD, poboljšale su se u odnosu na prethodne godine, ali su nalazi iz ovogodišnje analize procesa konsultacija struktura SSP-a ostali približno isti kao u 2021. godini.

Neophodni su dalji razvoj strategije i naponi kako bi se osiguralo učešće više različitih organizacija civilnog društva u konsultacijama, kao i da bi se obezbedilo da ronda perspektiva bude integrisana u sve dnevne redove sastanaka i zaključke PO SSP-a i SSP-a.

Pored toga, tokom 2022. godine, MŽK je pružila usmene i pisane doprinose u vezi sa sledećim sastancima SSP-a:

¹⁶ KP, „[evropske integracije](#)”.

¹⁷ KP, „Evropske integracije”, „[Odbor za stabilizaciju i pridruživanje](#)”.

¹⁸ KP, Agencija za rodnu ravnopravnost, [Koncept dokument o rodno odgovornom budžetiranju](#), 2022.

¹⁹ KP, [Nacionalni program za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju 2022-2026](#), „Nadležni organi Skupštine će obezbediti snažan nadzor nad trošenjem budžeta parlamenta tokom finansijske godine, uključujući analizu, sprovođenje i praćenje rodno odgovornog budžetiranja”, str. 20.

- Input za PO SSP o transportu, životnoj sredini, energetici i regionalnom razvoju – konsultativni sastanak civilnog društva;
- Input za VI sastanak odbora SSP-a;
- Input za konsultativni sastanak PO SSP o inovacijama, socijalnoj politici i zapošljavanju;
- Input za konsultativni sastanak PO SAA o pravosuđu, slobodi i sigurnosti civilnog društva; i
- Input za konsultacije sa civilnim društvom pre dijaloga o politici upravljanja javnim finansijama i sastanka pododbora SSP-a za ekonomiju, finansije i statistiku.

C. USPOSTAVLJEN JE STRATEŠKI ANGAŽMAN EU NA DRŽAVNOM NIVOU O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI

Ovaj kriterijum ispituje strateški angažman EU na nivou zemlje u vezi sa rodnom ravnopravnošću. Korišćeni pokazatelj/pokazatelji su obaveze i pokazatelj/pokazatelji koji su preuzeti direktno iz EU APRR III (vidi tabelu C), uključujući obaveze EU prema Rezoluciji Saveta Bezbednosti Ujedinjenih Nacija (RSBUN) 1325 o ženama, miru i sigurnosti,²⁰ u okviru APRR-a III. Rezolucija SB UN 1325 i njene sestrinske rezolucije su od posebnog značaja za Kosovo, s obzirom da je to postkonfliktna zemlja i da mirovni procesi, uključujući zvanični dijalog između Kosova i Srbije, ostaju u toku pod vođstvom EU. U skladu sa obavezama EU, EU ima odgovornost da osigura učešće žena u ovim procesima.²¹

Tabela C. Stepen do kojeg je strateški angažman EU na državnom nivou u pogledu rodne ravnopravnosti na snazi	2021	2022	Promena
13. Plan sprovođenja na državnom nivou (CLIP) za APRR III dogovoren i prosleđen sedištu (HQ) u Briselu (APRR III, pokazatelj 5.1)	Da	Da	1
14. Rodni profil zemlje sproveden ili ažuriran	Da	Da	1
15. Sprovedena ili ažurirana potpuna rodna analiza	Da	Da	1
16. Broj rodni analiza specifičnih za sektor za prioritete oblasti u okviru programskog ciklusa 2021-2027 razvijenih i prosleđenih glavnom sedištu (Brisel) (APRR III, pokazatelj 5.2)	0	2	1
17. U kojoj meri ²² je KEU angažovana u dijalog o rodnoj ravnopravnosti sa vladama, nacionalnim mehanizmima za rodnu ravnopravnost, parlamentima i drugim institucionalnim akterima (APRR III, pokazatelj 7.1)	Umereno	Umereno	0
18. U kojoj meri je KEU konsultovao civilno društvo, uključujući ŽOCD za razvoj CLIP-a	Potpuno	Potpuno	1
19. Stepenu u kojem se EU uključuje u dijalog o rodnoj ravnopravnosti sa civilnim društvom, uključujući ŽOCD (APRR III, pokazatelj 7.2) ²³	Umereno	Umereno	0
20. U kojoj meri je KEU angažovana u dijalog sa civilnim društvom o pitanjima žena, mira i bezbednosti u partnerskim zemljama (APRR III, pokazatelj 7.2)	Minimalno	Minimalno	0

²⁰ Ujedinjene nacije, Savet bezbednosti, [Rezolucija 1325 \(2000\)](#), koju je Savet bezbednosti usvojilo na svojoj 4213. sednici 31. oktobra 2000. godine.

²¹ Savet Evropske unije, [Žene, mir i bezbednost - zaključci Saveta](#), 10. decembar 2018. godine.

²² U kojoj meri/Stepen ... (sa engleskog: *Extent*) ovi pojmovi su definisani kao broj puta godišnje kada se EU sastala sa ŽOCD-ima kako bi razgovarali o pitanjima rodne ravnopravnosti. Dijalog je definisan tako da uključuje rasprave o različitim političkim pitanjima (ne samo o „ženskim pitanjima“).

²³ U kojoj meri/Stepen ... (sa engleskog: *Extent*) definisan kao broj puta godišnje kada se EU sastala sa ŽOCD-ima kako bi razgovarali o pitanjima rodne ravnopravnosti. Dijalog je definiran tako da uključuje rasprave o različitim političkim pitanjima (ne samo o „ženskim pitanjima“).

Kao što je navedeno u prethodnom Izveštaju o praćenju 2021, KEUK je završila [Plan sprodođenja na državnom nivou \(CLIP\) za Kosovo](#) kroz veoma konsultativni proces u 2021. Proces Kosova je bio prilično jedinstven u poređenju sa drugim zemljama jer je KEUK angažovala MŽK, kao vodeću mrežu ŽOCD sa ekspertizom, da razvije CLIP kao deo svog postojećeg ugovora o uslugama sa KEUK. Uz podršku MŽK-a, EU je organizovala nekoliko konsultacija sa različitim grupama zainteresovanih strana (npr. civilno društvo, vlada, agencije UN, države članice EU i članovi osoblja EU) kako bi prikupila njihov doprinos za CLIP. Konsultacije sa civilnim društvom organizovane su zajedno sa Tehničkom pomoći EU organizacijama civilnog društva (EU TACSO), široko oglašene putem mreža OCD i otvorene za sve članove civilnog društva zainteresovane da prisustvuju. Ovaj veoma konsultativni proces je osigurao da se CLIP zasniva na rodnoj analizi, potrebama i doprinosima različitih ŽOCD, između ostalih zainteresovanih strana.²⁴ KEUK je usvojila CLIP, prosledila ga Briselu i objavila. Nisu napravljene poznate revizije CLIP-a. Niti se čini da su održane konsultacije o njegovoj implementaciji.

Kosovo već ima rodni profil zemlje, tj. [Rodnu analizu Kosova](#), koju je istražila i napisala MŽK za KEUK, a koja je objavljena 2018. godine. S obzirom na zahtev da bude manje od pet godina, KEUK i MŽK su utvrdili da je to dovoljno za obaveštavanje CLIP-a, iako će nova analiza biti zakazana za 2024. godinu. Da bi se osigurali blagovremeni podaci koji se odnose na pokazatelje APRR III pokazatelje relevantne za Kosovo, MŽK je takođe sprovela [ubrzano ažuriranje](#) na analizu 2021. godine, koja je informisala proces izrade CLIP-a. Rodna analiza Kosova i ubrzano ažuriranje sadrže rodnu analizu specifičnu za sektor za skoro sve prioritete oblasti identifikovane za ciklus izrade programa EU za 2021-2027. Stoga postoji određena sektorska rodna analiza za osam sektora, koja je ažurirana 2021. kako bi se informisao sadržaj CLIP. Što se tiče sveobuhvatnih rodni analiza za specifične sektore, EU je 2022. godine podržala sledeće: 1) rodnu analizu u vezi sa reformom javnih finansija, koristeći Dopunski okvir javne potrošnje i finansijske odgovornosti (PEFA) za procenu rodno odgovornog upravljanja javnim finansijama;²⁵ 2) MŽK-ovo drugo izdanje istraživačkog izveštaja Rodna zasnovane diskriminacije na radnom mestu na Kosovu, ko finansirano od strane EU i Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (Sida);²⁶ i 3) Rodna analiza MŽK-a o digitalizaciji, takođe sufinansirana od strane EU i Sida-e, koja tek treba da bude objavljena i stoga se ovde ne izveštava.

KEUK/SPEU je u umerenoj meri učestvovala/o u dijalogu o rodnoj ravnopravnosti sa vladama, nacionalnim mehanizmima za rodnu ravnopravnost (NMRR), parlamentima i drugim institucionalnim akterima. Tokom 2022. godine to se odnosilo na rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena u vladi i drugim institucijama. Osim pomenutih sastanaka SSP-a, ovaj dijalog nije strukturiran, već se odvijao kroz različite događaje na kojima je KEUK/SPEU, između ostalog, spomenula/o rodnu ravnopravnost kao temeljnu vrednost EU.²⁷

Što se tiče angažovanja sa NMRR, KEUK/SPEU i EULEX, posebno sa savetnicima za rodna pitanja, povremeno su bili angažovani sa Agencijom za rodnu ravnopravnost (ARR) u KP. Međutim, kao ni 2021., tako i 2022. EU se nije uključila sa ARR-om u službene političke dijaloge,²⁸ kao što je vezano za različite sektore u kojima je ARR mogla pružiti uvid u poboljšanu pažnju rodne ravnopravnosti.

EULEX je izvestio da je razgovarao o rodnoj ravnopravnosti na svakom sastanku koji EULEX ima sa Predsedništvom i vladinim institucijama.²⁹ Ovi sastanci se održavaju redovno i

²⁴ Na različitim forumima i sastancima, KEUK, EK i različite ŽOCD izrazili su svoje zadovoljstvo inkluzivnim i konsultativnim procesom.

²⁵ [Kosovo: Izveštaj o proceni učinka u pogledu javne potrošnje i finansijske odgovornosti \(PEFA\)](#), 17. februar 2022.

²⁶ MŽK, [Rodna zasnovana diskriminacija na radnom mestu na Kosovu](#), 2022. MŽK je takođe vodila regionalno istraživanje na istu temu, ali se ovde ne pominje jer se odnosilo na svih šest zemalja ZB. Konkretno, Rodna analiza o poljoprivredi je takođe sprovedena od strane MŽK-a, uz podršku Organizacije UN za hranu i poljoprivredu (FAO) i biće objavljena 2023. godine; EU je konsultovana u ovom procesu i može koristiti ovu analizu.

²⁷ MŽK, odgovori KEUK-a na zahtev za podacima, 2022.

²⁸ Ibid.

²⁹ MŽK, odgovori EULEX-ana zahtev za podacima, 2022.

mesečno. EULEX je takođe deo Međuministarske radne grupe za borbu protiv nasilja u porodici i bio je deo procesa izrade nacrtu nedavno usvojenog Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja. Misija EULEX-a je takođe podržala Radnu grupu koja je izradila nacrt Državnog protokola o postupanju u slučajevima seksualnog nasilja.³⁰ Glavni partneri EU koji se odnose na rodnu ravnopravnost ostaju Grupa žena poslanica i Parlamentarna komisija za ljudska prava, rodnu ravnopravnost, nestale osobe i peticije. Slično tome, Dijalog EULEX-a sa parlamentom izgleda je nastavio da se odnosi na usklađenost nacrtu nacionalnog zakonodavstva sa principima rodne ravnopravnosti, posebno u vezi sa rodno zasnovanom nasilju.

KEUK/SPEU se umereno uključila/o u dijalog o rodnoj ravnopravnosti sa civilnim društvom, uključujući ŽOCD. U 2022. godini nisu organizovani strukturirani ili redovni sastanci.³¹ Međutim, ŽOCD su se sastajale sa savetnikom EUO za rodna pitanja i često su delile doprinose u vezi sa političkim ili zakonodavnim razvojem. Nadalje, ambasador EU Tomaš Šunjog susreo se sa ŽOCD-ima, uključujući MŽK jednom, na Međunarodni dan žena, i sastao se sa aktivistima civilnog društva, uključujući MŽK na Međunarodni dan borbe protiv homofobije, transfobije i bifobije. Jedini strukturirani, iako neredovan, sastanak između ambasadora EU i savetnika KEU za rodna pitanja sa ŽOCD-ima održan je u novembru 2022. godine sa ŽOCD-ima koji predstavljaju osnovne i ranjive grupe, organizacije članice MŽK-a, uključujući: Centar za obrazovanje i razvoj zajednice – Friends, Mrežu organizacije žena iz zajednice Roma, Aškalija i Egipćana Kosova, Organizacija osoba sa mišićnom distrofijom Kosova, Kosovski centar za rodne studije i Ruka Ruci. Neka od pitanja o kojima se razgovaralo tokom ovog sastanka su:

- Poteškoće sa kojima se suočavaju ŽOCD u pristupu i osiguranju održivog finansiranja;
- Učešće žena u politici i donošenju odluka, uključujući u parlamentu, skupštinama opštinama, na lokalnom i nacionalnom nivou i u javnoj upravi;
- Prevalencija rodno zasnovanog nasilja, potreba za boljim finansiranjem pružalaca usluga i obuka pružalaca socijalnih usluga;
- Obim diskriminacije Romkinja, Aškalija i Egipćana; i
- Bezbednost kosovskih i srpskih ŽOCD koji rade na izgradnji mira u južnoj i severnoj Mitrovici.

Ovaj sastanak su zajedno organizovali KEU i MŽK, kroz projekat „Osnaživanje učešća žena u politici” podržan od strane EU, sa ciljem unapređenja boljih odnosa i dijaloga između ŽOCD i KEU na Kosovu.

Misija EULEX redovno učestvuje u događajima koje organizuje civilno društvo u vezi sa rodnom ravnopravnošću.³² Predstavnici Misije se redovno sastaju sa OCD, uključujući ŽOCD, kao i sa onima koji predstavljaju LGBTQI+ i osobe sa invaliditetom i decu.³³ Misija takođe angažuje civilno društvo kao implementacione partnere. Misija, posebno savetnica za rodna pitanja, redovno se sastaje sa ŽOCD radi umrežavanja, zajedničkih aktivnosti i diskusije o pitanjima od zajedničkog interesa.³⁴

Osim zajedničkog učešća na Međunarodnom forumu predsednice Kosova o ženama, miru i bezbednosti 2022. godine, dijalog EU sa civilnim društvom o pitanjima žena, mira i bezbednosti, ostao je slab, s obzirom na to da je Kosovo postkonfliktna zemlja u kojoj EU mora preduzeti redovne konsultacije sa ŽOCD-ima u skladu sa Rezolucijom 1325 o ženama, miru i bezbednosti, Strateški pristup EU ženama, miru i sigurnosti,³⁵ i usklađene obaveze iz APRR-a III. Dijalog Priština – Beograd nastavljen je tokom 2022. godine u pravcu postizanja održivog i mirnog rešenja za tekući konflikt. Nekoliko političkih tenzija se dogodilo u severnoj Mitrovici u periodu septembar-oktobar 2022. Međutim, doprinos ŽOCD-a koji su radili u toj oblasti i iz severne i iz

³⁰ Ibid.

³¹ MŽK, odgovori EUOK-a na zahtev za podacima, 2022.

³² MŽK, odgovori EULEX-a na zahtev za podacima, 2022.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

³⁵ EEAS, Strateški pristup EU ženama, miru i bezbednosti, Aneks, novembar 2018, str. 6.

južne Mitrovice bio je praktično nevidljiv.³⁶ Nadalje, decenije rada ŽOCD na pomirenju i miru su u pitanju, zbog kontinuiranog političkog uplitanja koje ograničava njihov aktivizam. Specijalni predstavnik EU za dijalog Beograda i Prištine Miroslav Lajčák je nekoliko puta posetio Kosovo u vezi sa ovim procesom. On i njegov tim se nikada nisu sastali sa ŽOCD-ima kako bi ih uključili u ove procese, kako bi razgovarali o prioritetima žena ili kako bi osigurali pažnju na rodnu ravnopravnost kao deo ovog procesa. MŽK je pokrenula ovo pitanje sa EU tokom poseta zastupanja u Briselu i zatražila poboljšane konsultacije i pojačano angažovanje žena u procesu dijaloga. Različite žene i njihovi prioriteti uopšteno su izostavljeni iz ovog mirovnog procesa, ometajući uspostavljanje inkluzivnog, rodno odgovornog i trajnog mira.³⁷

D. EU UKLJUČUJE RODNU PERSPEKTIVU U SVE AKCIJE I OND CILJANE

Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj, Odbor za razvojnu pomoć (OPR OESR) je uspostavio posebne kriterijume za rodne markere za programe. Ovaj kriterijum ispituje stepen do kojeg je EU uključila rodnu ravnopravnost u sve svoje aktivnosti, a na osnovu postavljenih kriterijuma, kao i da li je EU planirala ciljane akcije ka unapređenju rodne ravnopravnosti kao što je navedeno u APRR-u III. Vremenski okvir se odnosi na aktivnosti sprovedene u 2022. godini.

Tabela D. Stepen do kojeg EU uvodi rodnost u sve aktivnosti i ciljane akcije	2021	2022	Promena
21. Broj i % novih akcija ³⁸ koje su rodno osetljive ili ciljane (GM1 + GM2) na nivou zemlje (APRR III, pokazatelj 1.1)	7 ³⁹ (100%)	4 (100%)	1
22. Broj i postotak novih rodno ciljanih akcija (GM2) implementiranih iz nacionalne alokacije (APRR III, pokazatelj 1.2)	0 (0%)	0 (0%)	0
23. Ukupno finansiranje za podršku rodnoj ravnopravnosti na nivou zemlje (GM1 + GM2) (APRR III, pokazatelj 1.3)	71,21 miliona evra ⁴⁰	62,25 miliona evra	- 0.5
24. Iznos sredstava usmeren na ženske organizacije i pokrete na nivou zemlje (APRR III, pokazatelj 1.4)	€488,300	€0	-1
25. % novih akcija koje podržavaju reforme upravljanja javnim finansijama koje uključuju komponentu rodno budžetiranja (APRR III, pokazatelj 3.1)	100%	N / A	0

Sve četiri nove akcije EU odobrene 2022. godine označene su Rodnim markerom (GM) 1. EU još nema sistem za praćenje ukupnog finansiranja posebno za podršku rodnoj ravnopravnosti. Kao što je navedeno, EU koristi standardizovani rodni marker OESR, a to može doprineti pogrešnom predstavljanju stvarno dodeljenih resursa s obzirom na prirodu ove OESR metodologije. Naime, u GM1 akciji, samo jedan procenat sredstava doprinosi rodnoj ravnopravnosti; druga sredstva se mogu koristiti u druge svrhe. Ipak, ne postoji način da se prati tačan iznos sredstava utrošenih na rodnu ravnopravnost u GM1 akcijama. Stoga, prema APRR III pokazatelju 1.3, EU može doći samo do grube procene ukupnog iznosa finansiranja koji će doprineti rodnoj ravnopravnosti. Na Kosovu je to procenjeno na 62,25 miliona evra u 2022. godini, što je ujedno i ukupna predviđena alokacija, pošto su sva četiri akciona dokumenta imala oznaku GM1.⁴¹ Međutim, MŽK je procenila da rodni marker dodeljen AD nije uvek bio tačan (vidi

³⁶ Prepiska MŽK-a sa ŽOCD-ima koji rade u južnoj i severnoj Mitrovici.

³⁷ Vidi: MŽK, [Mesto za stolom: Doprinos žena procesima izgradnje mira na Kosovu i njihova očekivanja od ovih procesa](#), 2021.

³⁸ Ovo se odnosi na akcione dokumente, a ne na ugovore. "Novi" se odnosi na one odobrene 2022.

³⁹ Ovaj broj izmenjen od onog u izveštaju o praćenju 2021. godine pošto je EU objavila Akcioni dokument o program EU za civilno društvo i medije za Kosovo * [2021-2023](#) nakon što je izveštaj o praćenju za 2021. godinu finalizovan. Ovo ke ažurirano da odražava ovaj Akcioni dokument, odobren 2021.godine.

⁴⁰ Ovaj broj izmenjen od onog u izveštaju o praćenju 2021. godine.

⁴¹ EK, Brisel, [Konačna sprovedena odluka Komisije](#) od 30.11.2022 o finansiranju godišnjeg akcionog plana u korist Kosova za 2022, član 2, Doprinos Unije.

tabelu 1), pošto nisu ispunili sve kriterijume OECD DAC-a da budu označeni kao GM1. Iako AD sadrže određenu rodnu analizu, ne mere svi ciljevi i polazne vrednosti promene u rodnoj ravnopravnosti prema kriterijima OECD-a. Stoga je iznos sredstava posvećen rodnoj ravnopravnosti verovatno manji. Osim toga, očigledno je da 100% sredstava EU neće ići na unapređenje rodne ravnopravnosti u GM1 akcijama, ali to je problem sa metodologijom OECD-a, a time i sa samim APRR III pokazateljom.

EU nema načina da izmeri finansiranje ŽOCD-a i kretanja kroz svoje postojeće sisteme. Dok je EUOK imao tekuće ugovore potpisane prethodnih godina sa ŽOCD-ima koji su podržavali ŽOCD u 2022., oni nisu uključeni ovde na osnovu metodologije, koja odražava samo ugovore potpisane 2022. godine. Nisu potpisani novi ugovori sa ŽOCD-ima 2022. godine.

Niti je EU ove godine potpisala nove ugovore vezane za reformu javnih finansija. Međutim, EUOK nastavlja da pruža tehničku pomoć za podršku reformama upravljanja javnim finansijama (UJF) na Kosovu, koje sprovodi Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ). Ovo je uključivalo gore spomenutu procenu u okviru PEFA dopunskog okvira za procenu rodno odgovornog upravljanja javnim finansijama, sprovedenu 2021. godine i objavljenu 2022. godine.⁴² Ova rodna analiza, zasnovana na poštovanoj metodologiji, uspostavila je osnovnu liniju, identifikujući sledeće korake potrebne za podršku daljem rodno odgovornom budžetiranju na Kosovu na osnovu najbolje međunarodne prakse.

E. EU VODI PRIMEROM

Ovaj kriterijum ispituje u kojoj meri EU vodi svojim primerom uspostavljanjem rodno odgovornog i rodno izbalansiranog rukovodstva na najvišim političkim i upravljačkim nivoima EU, prema APRR-u III, stub 4. U njemu se raspravlja o vođstvu i KEUK/EUD i EULEX, kao misija zajedničke bezbednosne i odbrambene politike (CSDP).

Tabela E. Step en do kojeg EU vodi primerom	2021	2022	Promena
26. Broj i procenat žena na višim i srednjim rukovodećim pozicijama u Kancelariji EU, EUSR-u i EULEX-u, kao misija ZBOP (APRR III, pokazatelj 10.1) ⁴³	0% ⁴⁴	0%	0
27. % menadžmenta obučenih o rodnoj ravnopravnosti i APRR-u III u Kancelariji EU i CSDP misija (pokazatelj 10.2)	92%	0%	- 0.5
28. % menadžmenta obučenih o ženama, miru i sigurnosti u Kancelariji EU i misiji ZBOP (pokazatelj 10.2)	14%	0%	- 0.5
29. Broj savetnika/kontakt tačaka za rodna pitanja u kancelariji EU i misiji ZBOP-a	14	13	- 0.5

Prema definiciji upravljanja EK, pozicije višeg rukovodstva smatraju se šefovima delegacija, dok se pozicije srednjeg rukovodstva smatraju šefovima saradnje.⁴⁵ Od februara 2022. godine, u EUK-u, šef misije je bio muškarac. U međuvremenu, dva od šest šefova sekcija su bile žene (29%). U EUSR-u, EUSR/ambasador je muškarac, a jedan od četiri šefa odeljenja je žena (20%). U EULEX-u, i šef misije i zamenik šefa misije su muškarci.

MŽK je obezbedila četiri obuke za 43 osoblja EU uključujući dve osnovne obuke o rodnoj ravnopravnosti, jednu o rodno odgovornom budžetiranju i jednu o rodu u sektoru pravosuđa i

⁴² [Kosovo: Izveštaj o proceni učinka javne potrošnje i finansijske odgovornosti \(PEFA\)](#), 17. februar 2022.

⁴³ Viši menadžment je definisan tako da uključuje: generalne sekretare, zamenike generalnog sekretara, generalne direktore, direktore i neke ambasadore (na nivou direktora). Srednji menadžment je definisan kao šefovi odeljenja i većina ambasadora. U praksi, u okviru date misije kao što je Kosovo, dodatne pozicije mogu učestvovati na sastancima menadžmenta, ali ovaj pokazatelj se odnosi samo na ovu definiciju.

⁴⁴ This has been revised compared to the 2021 report following clarification of the definition of senior management.

⁴⁵ EC, [Menadžeri u Evropskoj komisiji](#), "Opisi poslova, ključne kvalifikacije i slobodna radna mesta za rukovodeće pozicije u Evropskoj komisiji".

vladavine prava. Dok je na jednoj bio zamenik šefa misije KEUK -a, nijednoj nije prisustvovalo više ili srednje rukovodstvo u 2022. godine. Ipak, oni su prošli takvu obuku prethodnih godina. MŽK je takođe obezbedila kontinuirano mentorstvo osoblju KEUK -a u vezi sa akcionim dokumentima, ugovorima i projektnim zadacima, kroz ugovor koji je MŽK imala sa EUOK-om do kraja 2022. godine. Ovo je doprinelo sprovođenju CLIP-a i APRR-a III.⁴⁶ Slično, u EULEX-u su 2022. godine svi novi menadžeri prošli obuku o rodnoj ravnopravnosti, APRR III i ženama, miru i bezbednosti. U međuvremenu, drugi su prošli obuku ranije, 2021. godine.

Na Kosovu, EU ima savetnika za rodna pitanja sa punim radnim vremenom i kontakt tačku za rodna pitanja u KEUK /EUSR, savetnika za rodna pitanja sa punim radnim vremenom u misiji ZBOP EULEX i 10 kontakt tačaka za rodna pitanja u EULEX-u, ukupno 13 osoba. Osim savetnika za rodna pitanja koji podnosi izveštaje šefu misije EULEX-a, nijedna od kontakt osoba za rodna pitanja nije na nivou upravljanja ili direktno izveštava šefove misije. Ovo ograničava uticaj kontakt tačaka za rodna pitanja u KEUK. U međuvremenu, kontakt tačka KEUK -a za rodna pitanja nije imala ove odgovornosti jasno uključene u opis njenog posla, kao horizontalnog službenika za IPA programiranje. To je bilo zato što odgovornosti kontakt osobe za rodna pitanja nisu bile uključene u poziciju kada je bila objavljena, a zbog procedura EU, pozicija bi morala biti ponovo raspisana kako bi se ove odgovornosti dodale u opis posla iste. Ovo je administrativni izazov koji je sprečio uključivanje ovih odgovornosti u rad kontakt osoba za rodna pitanja. S obzirom na njene druge obaveze, vreme koje bi mogla provesti kao kontakt osoba za rodna pitanja je ograničeno. Otvoreno novo radno mesto je pokušalo delimično rešiti ovo pitanje, ali pozicija još nije popunjena. EULEX ima savetnika za rodna pitanja sa punim radnim vremenom sa jasnim opisom posla, a kontakt tačke EULEX-a za rodna pitanja imaju jasan zadatak.

F. VLADA USVAJA ZAKONE U SKLADU SA PRAVNOM TEKOVINOM EU O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI I KONSULTUJE ŽOCD

Ovaj kriterijum ispituje stepen do kojeg je vlada usvojila zakone u skladu sa pravnom tekovinom EU (Acquis Communautaire) o rodnoj ravnopravnosti i konsultovala je ŽOCD.

Tabela F. Stepen do kojeg Vlada usvaja zakone u skladu sa EU <i>acquis communautaire</i> o rodnoj ravnopravnosti i konsultuje ŽOCD	2021	2022	Promena
30. U kojoj meri se rodna ravnopravnost obrađuje u Nacionalnom programu za usvajanje pravne tekovine EU	Ekstenzivno	Ekstenzivno	1
31. U kojoj meri su ključni zakoni o rodnoj ravnopravnosti i pristupanju EU otvoreni za javne konsultacije	Potpuno	Potpuno	1
32. U kojoj meri se uzimaju u obzir doprinosi o zakonima, amandmanima i politikama ŽOCD-a u skladu sa pravnim tokovima EU o rodnoj ravnopravnosti	Minimalno	Minimalno	0
33. U kojoj meri su nove sektorske strategije javno dostupne	Potpuno	Potpuno	1
34. U kojoj meri nove sektorske strategije uvode rodnu ravnopravnost	Umereno	Umereno	0
35. % sektorskih radnih grupa (ili sličnih) sa uključenim ili zastupljenim ŽOCD	Nije primenjivo	Nije primenjivo	Nije primenjivo

Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (NPSSAN) [2022-2026](#) je glavni nacionalni strateški dokument Kosova za sprovođenje Evropske reformske agende. U njemu su navedene reforme potrebne za sprovođenje SSP-a i transpoziciju pravne tekovine EU u nacionalno zakonodavstvo. Ažurirano godišnje, Kosovo je usvojilo NPSSA 2021-2025 u oktobru 2021. godine. Vlada svake godine održava javne konsultacije tokom procesa

⁴⁶ EUOK, Rodno akcioni plan III – 2021-2025 [Plan sprovođenja na nivou zemlje za Kosovo](#), str. 6
Uključivanje OCD.

modifikacije NPSSSA kako bi ga uskladila sa Programom Vlade 2021-2025, Strateškim operativnim planovima (SOP) KP i ministarstava i Akcioni plan Evropske reformske agende (ERA) II. NPSSSA 2022-2026 sadrži približno 75% preporuka MŽK-a. Kao sedmi NPSSSA na koji je MŽK komentarisala od 2016. godine, MŽK ga ocenjuje kao najviše rodno usmerenog, budući da je rodna perspektiva bila uključena u različita poglavlja, uključujući poglavlja u kojima je ranije bilo malo verovatno da će uključivati rodnu perspektivu, kao što su Demokratija i izbori, energetika, finansije / pravo kompanija, reforma javne uprave, industrija, privreda, lokalna uprava i evropski standardi, osnovna prava i pravosuđe. Poboljšana rodna perspektiva u NPSSSA u velikoj meri je rezultat doprinosa MŽK-a, pošto je nekoliko delova u kojima je rod bio uključen, zasnovano na preporukama MŽK-a za prošlu godinu, kao i prethodne godine. Zbog zalaganja MŽK-a i njenih članica, NPSSSA 2022-2026 takođe navodi da bezbednosne snage moraju biti u potpunosti u skladu sa Rezolucijom SB UN 1325 o ženama, miru i bezbednosti i da izgradnja dugotrajnog mira između Kosova i Srbije, kao i uspostavljanje diplomatskih odnosa i dobrosusedskih odnosa u evropskom duhu, zahteva uključivanje i učešće žena i muškaraca u procesima dijaloga. Ukratko, NPSSSA u velikoj meri uključuje rodnu perspektivu. Ovo su bili neki od srednjoročnih prioriteta koje je NPSSSA 2022-2026 uključivala:

- Politički kriterijumi, Parlament: „Odgovorni organi Skupštine će obezbediti snažan nadzor nad trošenjem skupštinskog budžeta tokom finansijske godine, uključujući analizu, sprovođenje i praćenje rodno odgovornog budžeta“⁴⁷;
- Pravo kompanija: „Unapređenje ljudskih i tehničkih kapaciteta jednošalterskih i poslovnih usluga, unapređenje poslovnih usluga i preduzimanje afirmativnih akcija za podsticanje nedovoljno zastupljenog roda, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova“⁴⁸;
- Finansijske usluge: „Sektor penzija: Regulatorni okvir [Centralne banke Kosova] CBK u oblasti penzija biće izmenjen u skladu sa zahtevima Zakona o penzijskim fondovima i pravne tekovine EU u oblasti penzija. Na zahtev organizacija civilnog društva koje se bave rodnom ravnopravnosti, u ovom procesu treba obezbediti rodne tokove, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova“⁴⁹;
- Kapacitet za suočavanje s konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije: „Povećanje pristupa mladih i žena tržištu rada kroz pružanje kvalitetnih usluga zapošljavanja, aktivnih mera zapošljavanja i preduzetništva“⁵⁰;
- Energetska efikasnost i obnovljivi izvori energije: „Dodela grantova za mere efikasnosti za preduzeća u vlasništvu žena u okviru „Pouzdanog energetskeg pejzaža““⁵¹;
- Ekonomska politika: „Podrška malim i srednjim preduzećima povećanjem kreditnog garantnog fonda i drugim administrativnim olakšicama, uključujući, između ostalog, preduzimanje afirmativne mera akcije za preduzeća koja vode žene“⁵²;
- Socijalna politika i zapošljavanje: „Novi Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama koji će omogućiti unapređenje socijalnih usluga, ojačati centre za socijalni rad na lokalnom nivou, definisati procedure licenciranja i okvir rada pružalaca socijalnih usluga iz nevladinog i privatnog sektora.“⁵³;
- Osnovna prava: „Jačanje uloge službenika za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama; Jačanje uloge žena i devojaka u procesu donošenja odluka, njihovo ekonomsko osnaživanje i eliminacija rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici; Usklađivanje zakonodavstva izborne reforme sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti; Sprovođenje Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost i uspostavljanje sistema za praćenje sprovođenja Zakona o rodnoj ravnopravnosti; Usvajanje nove Strategije protiv nasilja u

⁴⁷ NPSSSA 2022-2026, str. 19.

⁴⁸ Ibid., str. 95.

⁴⁹ Ibid., str. 118.

⁵⁰ Ibid., str. 68.

⁵¹ Ibid., str. 145.

⁵² Ibid., str. 158.

⁵³ Ibid., str. 169.

porodici; Sprovedenje Procena uticaja na rodnu ravnopravnost za regulatorni okvir; U potpunosti istražiti napade na novinare, slučajeve seksualnog nasilja i nasilja u porodici, zločine iz mržnje, govor mržnje i diskriminaciju, te napade na LGBTI osobe, osiguravajući pravovremene i potpune istrage i suđenja; Preduzeti konkretne mere kako bi se osiguralo funkcionisanje skloništa za žrtve rodno zasnovanog nasilja.”⁵⁴;

- **Sudstvo:** „Proces izbora preostalih članova [Sudskog saveta Kosova] SSK i [Tužilačkog saveta Kosova] TSK treba da bude [...] transparentan, zasnovan na zaslugama, poštujući ravnotežu zasnovanu na manjinama i rodnom aspektu.“⁵⁵

Usred izveštavanja o trenutnom stanju ili navođenja izazova ili srednjoročnih prioriteta u vezi sa različitim poglavljima pravne tekovine EU, Vlada je često koristila frazu: „Prema nalazima OCD“ ili „Na zahtev organizacija civilnog društva“. Iako se prihvatanje zahteva OCD za rodno integraciju pozdravlja, MŽK primećuje da Vlada treba da zameni frazu „Na zahtev OCD“ zakonskim zahtevima. Na primer, što se tiče prava na upis imovine kroz katastarski sistem, NPSSSA 2022-2026 napominje da „Na zahtev organizacija civilnog društva koje se bave rodnom ravnopravnošću, ova uredba treba da obezbedi da svi podaci katastarskog sistema budu razvrstani prema polu.“⁵⁶ Međutim, podaci razvrstani prema polu su direktan zahtev ZRR, član 5.

Zakoni i javne politike su uvek dostupni za javne konsultacije. Od 2016. godine, to je obaveza Vlade prema [Uredbi \(VRK\) br. 05/2016 o minimalnim standardima za proces javnih konsultacija](#). Dalje, Kosovo ima [platformu za javne konsultacije](#), preko kojeg i OCD i pojedinci i žene i muškarci mogu učitati svoj doprinos o nacrtima politika ili direktno poslati odgovor odgovornim službenicima u resornim ministarstvima. MŽK zajedno sa svojim članicama ŽOCD redovno koristi platformu za javne konsultacije kako bi predložila konkretne načine za poboljšanje pažnje rodne ravnopravnosti u nacrtima zakona, pravilnika i dokumenata. Vlada takođe na toj istoj platformi objavljuje dokumente relevantne za proces pristupanja EU i nove sektorske strategije. Stoga su ovi dokumenti u punoj meri dostupni javnosti. Međutim, ponekad bi se moglo obezbediti više vremena za javne konsultacije, posebno za duže dokumente kao što je NPSSSA.

ARR takođe prati javne politike i često se konsultuje da uključi rodnu perspektivu u nekoliko, mada ne u sve. Nedovoljni ljudski resursi otežali su ARR-u da prati u kojoj meri su njeni doprinosi i preporuke uključeni u sve usvojene zakone i strategije.⁵⁷

U međuvremenu, doprinos organizacija civilnog društva u skladu sa pravnim tekovinama EU o rodnoj ravnopravnosti uključen je u ove nacрте zakona, amandmane i politike u umerenoj meri. Kao što je spomenuto, doprinos ŽOCD-a je uključen u dokumente o pristupanju EU i relevantne strategije, kao što su NPSSSA, ERA i Program ekonomskih reformi (PER). Međutim, manje preporuka koje su dali ŽOCD uključeno je u zakone, pravilnike i administrativna uputstva. Vlada još nije identifikovala način da uključi više, raznovrsnih ŽOCD u javne konsultacije, posebno one sa lokalnog nivoa. Njihov doprinos bi mogao poslužiti kao osnova za izradu zakona i politika kako bi bolje odgovorile na potrebe različitih žena i muškaraca. Nadalje, resorna ministarstva samo minimalno konsultuju službenike za rodnu ravnopravnost (SRR) u ministarstvima tokom izrade javnih politika. ZRR predviđa uključivanje SRR-a u radne grupe za kreiranje politike, iako su oni retko bili adekvatno uključeni. SRR imaju tendenciju da budu u bližem kontaktu sa ŽOCD, kako bi mogli da podrže poboljšano angažovanje i uključivanje preporuka ŽOCD u kreiranje politike. Međutim, većina SRR-a takođe treba da unapredi svoje kapacitete u kreiranju politika kako bi mogli da značajno doprinesu novim politikama iz rodne perspektive.⁵⁸

Da bi procenila do koje mere nove sektorske strategije uvode rodnu perspektivu, MŽK je koristila Plan strateških dokumenata Kosova 2021-2023, analizirajući sektorske strategije

⁵⁴ Ibid., str. 194.

⁵⁵ Ibid., str. 182.

⁵⁶ Ibid., str. 51.

⁵⁷ Intervju MŽK-a sa ARR u martu 2022.

⁵⁸ Zapažanja MŽK-a tokom obavljanja intervjua sa SRR-ima u vezi sa njenim predstojećim izveštajem o „Rodni aspekt u digitalizaciji“.

otvorene za javne konsultacije. Ovaj Plan je pripremljen na osnovu predloga ministarstava za izradu strateških dokumenata za ovaj period. Od 36 strategija navedenih u ovom planu, analiza MŽK-a je otkrila da je 17 strategija ostalo kao nacrt do kraja 2022. godine (47%), dok je 19 objavljeno i otvoreno za javne konsultacije (53%). Strategije se obično otvaraju za konsultacije na zvaničnoj platformi za javne konsultacije.⁵⁹ Od 19 objavljenih strategija, 15 uopšte ne obraća pažnju na rod; podaci unutar njih nisu razvrstani prema polu gde je to potrebno. Četiri strategije su vrlo umereno uključivale rodnu perspektivu: Strategija o migracijama 2021-2025; Nacionalna strategija protiv trgovine ljudima na Kosovu 2022-2026; Strategija vladavine prava 2021-2026; i Nacionalni program za ljudska prava.

Ukratko, većina strategija koje su relevantne za rodnu ravnopravnost otvorene su za javne konsultacije i ostaju kao nacrti, dok one koje su objavljene ne uključuju dovoljno pažnje na rodnu ravnopravnost. U većini slučajeva, oni pominju izazove i identifikuju prepreke u vezi sa uključivanjem rodne perspektive u oblasti politike. Međutim, odgovarajući akcioni planovi ovih strategija ne uključuju nikakve ciljeve, mere, pokazatelje, polazne osnove ili ciljeve koji se odnose na rodnu ravnopravnost.

Kako je Kosovo još uvek u ranoj fazi procesa pristupanja EU, Vlada još uvek nije formirala sektorske radne grupe za različita poglavlja pravne tekovine EU.⁶⁰ MŽK je zagovarala da će biti važno da se obezbedi da ŽOCD budu uključene u ove radne grupe.

G. VLADA SPROVODI PREPORUKE O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI UKLJUČENE U IZVEŠTAJ O ZEMLJI

Ovaj kriterijum ispituje u kojoj meri su vlada i odgovorne institucije primenile preporuke o rodnoj ravnopravnosti koje su date u Izveštaju EK za Kosovo za 2020. i 2021. godinu. Preporuke se odnose i na zvaničnu preporuku u sivim okvirima i na preporuke uključene u opis poglavlja. Ova brza analiza je zasnovana na proceni sprovođenja od strane MŽK-a prema javno dostupnim dokumentima i zahtevima za podatke podnetim kroz njeno istraživanje.

Tabela G. Stepen do kojeg Vlada sprovodi preporuke o rodnoj ravnopravnosti uključene u Izveštaj o zemlji	2021	2022	Promena
36. U kojoj meri su vlade ili institucije sprovele preporuke o rodnoj ravnopravnosti uključene u Izveštaj o Kosovu	Minimalno	Minimalno	0

I Izveštaj o Kosovu za 2021. i za 2022. godinu preporučuju u sivom okviru "da se ojača sprovođenje ZRR i da se osigura pravilno funkcionisanje sistema zaštite, prevencije i suđenja svih oblika rodno zasnovanog nasilja". Monitoring MŽK-a i zahtevi za podacima koji su poslani institucijama sugerišu da je nekoliko aspekata ZRR ostalo loše sprovedeno, kao što je obezbeđivanje dostupnosti podataka razvrstanih po polu, rodna ravnopravnost na svim nivoima vlasti i javne administracije i rodno odgovorno budžetiranje, na primer.

SRR-ima i dalje nedostaju adekvatni kapaciteti za izvršavanje svojih odgovornosti i još uvek su po strani od procesa donošenja odluka, što potkopava stepen do kojeg se rodna ravnopravnost može uključiti u politike i procese donošenja odluka na svim nivoima prema ZRR.⁶¹ Uprkos poboljšanjima, kao što su Ministarstvo pravde i Institut za sudsku medicinu koji sarađuju sa MŽK-om i drugim akterima na izradi Državnog protokola o postupanju u slučajevima seksualnog nasilja, pažnja na rodno zasnovano nasilje i dalje je nedovoljna. Moraju se dodeliti dodatna sredstva za sve postojeće politike i strategije; a mere rehabilitacije za žrtve i počiniocima nasilja još uvek nisu prisutne. Nekoliko zakona koji se odnose na dobrobit žena i devojaka, uključujući njihovo fizičko i ekonomsko blagostanje, ostali su u izradi u 2022. godini, kao što su Nacrt zakona o socijalnom stanovanju, Nacrt zakona o socijalnim i porodičnim uslugama, Nacrt

⁵⁹ Republika Kosovo, Vlada, KP, Kancelarija za dobro upravljanje, [Platforma za javne konsultacije](#).

⁶⁰ Prepiske MŽK-a sa nacionalnim IPA koordinatorom, april 2022.

⁶¹ Zapažanja MŽK-a tokom obavljanja intervjua sa SRR-ima u vezi sa njenim predstojećim izveštajem „Rodni aspekt u digitalizaciji”.

zakona o radu i Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja.⁶² Štaviše, odgovarajuća obuka čitavog pravosudnog sistema o rodno zasnovanom nasilju tek treba da bude u potpunosti institucionalizovana, uključujući i Pravni fakultet. Stoga, uprkos napretku, MŽK ocenjuje da su sprovođenje ZRR-a i pravilno funkcionisanje “sistema zaštite, prevencije i suđenja svih oblika rodno zasnovanog nasilja” ostali slabi.

Drugo, u Izveštaju o Kosovu za 2021. i za 2022.godine preporučeno je u sivoj kutiji „da se usvoji i primeni Zakon o radu u skladu sa relevantnim pravnim tekovinama EU, posebno u vezi sa nediskriminacijom u zapošljavanju i roditeljskom odsustvu“. Potrebne izmene i dopune Zakona o radu u skladu sa relevantnim pravnim tekovinama EU, posebno Direktivom EU o ravnoteži poslovnog i privatnog života, nisu završene, a zakon nije usvojen. Prema tome, nije mogao biti ni sproveden. Istraživanje MŽK-a sugeriše da trenutni Zakon o radu nastavlja da doprinosi rodno zasnovanoj diskriminaciji na radu.⁶³ Nastavljena je izrada podzakonskih akata, u skladu sa važećim Zakonom o radu, bez rodne perspektive.

Treće, vezano za preporuku o pravosuđu, slobodi i sigurnosti: „Sprovesti strategiju i akcioni plan protiv trgovine ljudima 2022-2026, usvajajući pristup usmeren na žrtvu“, MŽK nastavlja svedočiti okrivljavanju žrtava među policajcima, sudijama i tužiocima. Uopšteno, istraživanja sugerišu da centri za socijalni rad još uvek nemaju kapacitete za rešavanje slučajeva rodno zasnovanog nasilja koristeći rodno osetljiv pristup.⁶⁴

Četvrto, u vezi sa preporukom u sivom okviru ekonomskom razvoju i konkurentnosti: „Sprovesti aktivne mere tržišta rada za podršku zapošljavanju, nastaviti sa objavljivanjem podataka ankete o radnoj snazi i nastaviti sa primenom mera koje imaju za cilj formalizaciju neformalnog zapošljavanja.“ Kosovska agencija za statistiku (KAS) nije ažurirala svoju Anketu o radnoj snazi od 2021. Od 2022. Vlada nije imala nikakvu strategiju za rešavanje neformalnosti, posebno iz rodne perspektive. MŽK sprovodi rodnu analizu kako bi informisala novi, planirani sadržaj strategije vlade za rešavanje neformalnosti.

Dakle, sveukupno, uprkos obavezama i određenim poboljšanjima, Vlada Kosova je minimalno ispunila preporuke Izveštaja o Kosovu za 2022. godinu u vezi sa rodnom ravnopravnosti.

H. IZRADA PROGRAMA IPA III NA NACIONALNOM NIVOU DAJE PRIORITYET RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI

Ovaj kriterijum ispituje u kojoj meri se daje prioritet rodnoj ravnopravnosti u izradi programa Instrumenta za pretpriступno (IPA) III.

Tabela H. Stepen do kojeg izrada programa IPA III daje prioritet rodnoj ravnopravnosti	2021	2022	Promena
37. U kojoj meri su nadležni državni organi konsultovali organizacije žena za izradu Višegodišnjih indikativnih programa IPA III Strateški odgovor	Ne sve	Ne sve	0
38. U kojoj meri Višegodišnji indikativni program [IPA III Strateški odgovor] uključuje ciljeve rodne ravnopravnosti	Nije javno dostupno	Nije javno dostupno	0
39. U kojoj meri godišnji indikativni programi ili akcioni dokumenti sadrže rodnu perspektivu	Umereno	Umereno	0.5

Istorijski gledano, Višegodišnji indikativni program za datu zemlju je nastojao da osigura doslednost između ključnih područja intervencije EU i prioriteta koje je izrazila zemlja korisnica. Uz IPA III, u ZB, s obzirom na jedinstveni pretpriступni kontekst, umesto pripreme ovih

⁶² Ovo je usvojeno u oktobru 2023. godine.

⁶³ MŽK, [Rodno zasnovana diskriminacija na radnom mestu na Kosovu](#), drugo izdanje, Priština: 2022.

⁶⁴ Adeljina Beriša i Nikol Farnsvort za MŽK, [Procena pružanja usluga od strane centara za socijalni rad za žrtve nasilja u porodici](#), MŽK: 2022.

dokumenata, od vlada je zatraženo da pripreme strateški odgovor na IPA III. Vlada uopšte nije konsultovala ŽOCD u izradi ovog dokumenta. MŽK je imala priliku da ga ukratko pregleda samo zato što je EUOK/EUSR podelio nacrt dokumenta. IPA III Strateški odgovor nije javno dostupan, pa se stoga ne može analizirati u kojoj meri su uključeni ciljevi rodne ravnopravnosti.

Dana 15. decembra 2021. EK je objavila konačnu [Odluku Komisije za sprovođenje godišnjeg akcionog plana u korist Kosova za 2022. godinu](#). U stavu 5. ove odluke precizirano je da su ciljevi kojima se teži godišnjim akcionim planom za Kosovo za 2021. godinu poboljšanje zaštite ljudskih prava, rodne ravnopravnosti i javne sigurnosti i bezbednosti, između ostalih ciljeva. Član 1. predviđa četiri radnje: 1) EU za osnovna prava; 2) aproksimacija EU; 3) EU za životnu sredinu i zelenu energiju; i 4) EU za inkluzivni društveno-ekonomski razvoj.

MŽK je iskoristila [OPR OESR](#) minimalne kriterijume za rodno označavanje za analizu svakog akcionog dokumenta iz rodne perspektive, koristeći sledeće pokazatelje:

- Da li je dodeljen rodni marker?
- Da li je rodna analiza bila dovoljno uključena u analizu problema ili situacije koja je podstakla akciju?
- Da li je barem jedan cilj prema rodnoj ravnopravnosti bio uključen na nivou specifičnog cilja (GM1) ili opšteg cilja (GM2), usmerenog na rešavanje rodnih nejednakosti i potreba identifikovanih kroz rodnu analizu?
- Da li pokazatelji mere sprovođenje ciljeva u pravcu rodne ravnopravnosti?
- Da li su svi pokazatelji, početne vrednosti i ciljevi razvrstani prema polu?

Dodatno, na osnovu APRR-a II i ukazano na APRR-u III, MŽK je procenila: u kojoj meri su ŽOCD bili angažovane u procesu izrade akcionih dokumenata. Tabela 1 sumira nalaze, koristeći "Boolean" sistem gde "0" znači ne, "0,5" znači delimično, a "1" znači potpuno. Koristeći ovu metodologiju bodovanja, procenat svih šest akcionih dokumenata koji ispunjavaju kriterijume izračunava se u poslednjem redu, što omogućava poređenja tokom vremena. Svaki akcioni dokument se ukratko ocenjuje.

Tabela 1. U kojoj meri su akcioni dokumenti ispunili kriterijume OPR OESR-a za uključivanje rodne perspektive

Kriterijumi OPR OESR	(a) Osnovna prava	(b) Približavanje EU	(c) EU za životnu sredinu i zelenu energiju	(d) EU za inkluzivni socio-ekonomski razvoj
Da li je dodeljen rodni marker?	1	1	1	1
Da li je rodna analiza dovoljno uključena u analizu problema/situacije?	1	0.5	1	1
Postoji li barem jedan cilj u pravcu postizanja rodne ravnopravnosti?	1	0	0	1
Pokazatelji mere sprovođenje ciljeva u pravcu postizanja rodne ravnopravnosti?	0.5	0	0.5	0.5
Svi pokazatelji, početne vrednosti i ciljevi razvrstani prema polu?	1	0	0.5	0.5
Da li su ŽOCD konsultovane o dizajnu?	1	1	1	1
Procenat ispunjenih kriterijuma po akcionom dokumentu	92%	42%	67%	83%

Akcioni dokument o osnovnim pravima EU uključuje rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena kao značajan cilj. Ovo čini dokument GM1. AD uključuje dva ishoda vezana za rodnu ravnopravnost (Ishod 1: „Podržati javne i nevladine aktere na Kosovu u sprovođenju održivog, rodno osetljivog povratka i reintegracije do 260 raseljenih porodica na Kosovo“; i Ishod 2: Omogućiti sudijama, tužiocima i advokatima da steknu znanja o evropskim standardima

ljudskih prava i pravne tekovine EU, uključujući pravne tekovine o rodnoj ravnopravnosti.”)⁶⁵ Ovi rezultati imaju odgovarajuće pokazatelje razvrstane po polu. Međutim, ovo izgleda nejasno. Za Ishod 1, pokazatelj je: „Broj razvojnih projekata u zajednici koji uključuju muškarce i žene iz povratničkih i primajućih zajednica“. Cilj je 60 projekata, ali to neće meriti uključenost i žena i muškaraca. Nadalje, projekat je aktivnost, dok bi merenje uspešne reintegracije ljudi bilo rezultat. Slično tome, Ishod 2 predviđa pokazatelje: „Broj a) sudija, b) tužilaca, c) advokata i d) sudskog osoblja obučenog uz podršku EU o evropskim standardima i pravnim tekovinama, razvrstano po polu” i „Broj studenata i profesora prava koji su obučeni i sertifikovani nakon obuke o standardima Saveta Evrope, razvrstani prema polu”. Međutim, cilj nije rodno razvrstanje i nejasno je koliko će plana i programa obuke biti posvećeno pravnim tekovinama EU o rodnoj ravnopravnosti, kao što je navedeno u ishodu.

Akcioni dokument za približavanje EU uključuje rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena kao značajan cilj, tako i GM1. Dokument uključuje vrlo kratku rodnu analizu, uz napomenu da je “Integrisanje rodne perspektive posebno relevantno za približavanje sa pravnim tekovinama EU, jer je rodna ravnopravnost EU ključni element pravne tekovine i stoga područje podrške 1 takođe doprinosi rodnoj ravnopravnosti.”⁶⁶ Kratka rodna analiza napominje da će Kancelarija NIPAC-a, Agencija za rodnu ravnopravnost i resorna ministarstva nastaviti da razvijaju izgradnju kapaciteta u pravcu uključivanja rodne perspektive u svim izradama programa IPA i da je „akcija u potpunosti usklađena sa Strategijom rodne ravnopravnosti EU 2020-2024, podržavajući integrisanje rodne perspektive i sistematsko uključivanje rodne perspektive u sve faze kreiranja politike u svim područjima politike EU.” Međutim, ne pominje se procena uticaja na rodnu ravnopravnost (PURR), u skladu sa kosovskim ZRR koji precizno traži da se PURR sprovede kako bi se informisalo donošenje politika.⁶⁷ Dalje, ne postoje ishodi, rezultati, pokazatelji, polazne osnove ili ciljevi koji se odnose na integrisanje rodne perspektive, posebno na izgradnju kapaciteta institucija za integrisanje rodne perspektive . Samo jedan pokazatelj zahteva podatke razvrstane po polu; matrica indikativnog logičkog okvira ne sadrži nikakve druge ishode, rezultate, pokazatelje, polazne osnove ili ciljeve koji se odnose na rodnu ravnopravnost.⁶⁸ Kao takav, Akcioni dokument o pristupanju EU ne ispunjava sve kriterijume OPR OESRD za oznaku GM1. Dakle, AD nije ispravno označen.

Akcioni dokument za EU za životnu sredinu i zelenu energiju uključuje rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena kao značajan cilj, isto kao i GM1. Od ukupno devet pokazatelja, samo pet je rodno raščlanjeno. Međutim, ne postoje odgovarajuće rodno raščlanjene osnove ili ciljevi za merenje implementacije i rezultata. Dokument sadrži rodnu analizu koja govori o zapošljavanju žena u sektoru životne sredine, kao i o potrebi za afirmativnijim merama u ovom aspektu.⁶⁹ Međutim, ova analiza ne odražava odgovarajuće ishode, rezultate ili pokazatelje u Indikativnoj matrici logičkog okvira. Potreba za afirmativnim merama uključena je u Okvir za procenu rizika, kao mera ublažavanja,⁷⁰ ali ne u matrici. Odeljak za rodnu analizu pominje da će „Mere izgradnje kapaciteta [u vezi sa upravljanjem otpadom] biti identifikovane i osmišljene na osnovu analize institucionalnih nedostataka i procena potreba za obukom“; i da će „ovi biti zasnovani na rodno osetljivim i inkluzivnim pristupima za promovisanje jednakih mogućnosti.”

⁶⁵EK, Generalni direktorat za evropsku politiku susedstva i pregovore o proširenju (DG NEAR), ANEKS 1 Odluke Komisije o finansiranju godišnjeg akcionog plana u korist Kosova za 2022. godinu, [Akcioni dokument za EU osnovnim pravima](#)

⁶⁶ EK, DG NEAR, ANEKS 2 Odluke Komisije o finansiranju godišnjeg akcionog plana u korist Kosova za 2022. godinu, [Akcioni dokument o usklađivanju zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU](#).

⁶⁷ Zakon br. 05/L-020 o ravnopravnosti polova, član 5, Opšte mere za sprečavanje rodne diskriminacije i obezbeđivanje rodne ravnopravnosti.

⁶⁸ Ibid. Rezultat 2.1 u vezi sa Ishodom 2: Podrška pružena u sprovođenju postojećih ili budućih sporazuma postignutih u okviru Dijaloga Beograda i Prištine; Pokazatelj: „Broj projekata (tokom realizacije kojih će korisnici biti razvrstani po polu) za socioekonomski razvoj.“

⁶⁹ EK, DG NEAR, ANEKS 3 Odluke Komisije o finansiranju godišnjeg akcionog plana u korist Kosova za 2022. godinu, [Akcioni dokument za EU za okolinu i zelenu energiju](#).

⁷⁰ Ibid., str. 10. „Kontinuirani dijalog i izgradnja kapaciteta o rodno osetljivom zapošljavanju i jednakim mogućnostima u skladu sa relevantnim zakonodavstvom u pravcu povećanja zastupljenosti žena.“

Međutim, PURR nije predviđena ni u matrici, iako su procene uticaja na životnu sredinu i procene društvenog uticaja posebno predviđene i pomenute. Matrica ne uključuje rezultate, ishode ili aktivnosti koje ciljaju na rodnu ravnopravnost. Uključuje samo tri pokazatelja koji pominju žene, ali ne ciljaju direktno na njih, jer u Dokumentu stoji da ima za cilj „unapređenje rodne ravnopravnosti”.⁷¹ Pokazatelji se uglavnom odnose na rodno razvrstane podatke učesnika i/ili korisnika. Iako je većina kriterija za GM1 ispunjena, ciljevi su mogli biti razvrstani po polu.

Akcioni dokument za EU za inkluzivni socio-ekonomski razvoj uključuje rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena kao značajan cilj, isto kao i GM1. U akciji se navodi da je „osmišljena i da će se sprovoditi u skladu sa nacionalnim i međunarodnim standardima rodne ravnopravnosti, uključujući kosovski Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Kosovski program o rodnoj ravnopravnosti i rodni akcioni plan EU III“. Ima kratku rodnu analizu u tri oblasti podrške: 1. „Stabilizacija zajednice”; 2. „Uključivanje u obrazovanje zajednica Roma, Aškalija i Egipćana”; i 3. „Podrška volontiranju mladih”.⁷² Analiza razmatra probleme sa kojima se suočavaju žene i devojke u ovim zajednicama. Tri ishoda imaju za cilj jednako ciljanje na žene i muškarce, devojčice i dečake.⁷³ Sva tri ishoda imaju odgovarajuće pokazatelje koji se odnose na rodnu ravnopravnost. Međutim, oni ne doprinose nužno ciljevima rodne ravnopravnosti ishoda. Na primer, prema Ishodu 1: „Stvoriti mogućnosti za generisanje prihoda i poboljšati socijalno uključivanje za žene i muškarce iz nevećinskih zajednica na Kosovu”; kroz rezultat 1: „Nevećinska i međuetnička poslovna udruženja/zadruga/inicijative zajednice, i/ili socijalna preduzeća su podržani da bi odgovorili na potrebe zajednice i da bi stvorili prilike za zapošljavanje”, predlažu se sledeći pokazatelji: „Broj poslovnih udruženja (PU) stvorenih u ciljanim područjima kako bi se uspostavila nova proizvodnja s dodanom vrednošću koja je veća u pomoći u lancu vrednosti”; „broj početnih i operativnih preduzeća u ciljnim oblastima uspostavljenih isplatom pomoći do kraja akcije”; „Broj dugoročnih održivih radnih mesta, razvrstanih po polu i etničkoj pripadnosti“. Nijedna od njih ne uključuje afirmativne mere za doprinos jednakim mogućnostima sticanja prihoda za žene i muškarce. Pružanje isključivo rodno raščlanjenih podataka o broju dugoročnih održivih radnih mesta nije nužno dovoljno za poboljšanje situacije; Verovatno će biti potrebne afirmativne mere i ciljevi za podršku jednakim mogućnostima regrutacije i zapošljavanja. Slično, prema Ishodu 2,⁷⁴ kroz Rezultat 2: „Uključivanje dece iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana iz ciljanih zajednica u predškolsko, osnovno i niže srednje obrazovanje i poboljšanje njihovih ishoda učenja“, pokazatelj je: „% pohađanja škole (u svakoj zajednici) u predškolskom i obaveznom obrazovanju, razvrstano po polu.“ Nisu uključene nikakve posebne mere ili aktivnosti koje bi doprinele rodno odgovornom, prilagođenom pristupu, da se podjednako poveća upis devojčica i dečaka iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Obrazac je sličan i sa Ishodom 3. Nisu predviđene nikakve afirmativne mere za njegove odgovarajuće pokazatelje (npr. broj podržanih volontera i usluge informisanja i podizanja svesti).⁷⁵ Nadalje, iako su pokazatelji rodno raščlanjeni, nijedna od polaznih linija i ciljeva nije. To otežava merenje rezultata i doprinosa rodnoj ravnopravnosti. Kao takav, iako je dokument označen kao GM1, i ispunjava neke kriterijume (npr. rodna analiza, neki rodno raščlanjeni podaci i nekoliko rodno raščlanjenih ishoda i rezultata), nije nejasno kako

⁷¹ Ibid., str. 5.

⁷² EK, DG NEAR, ANEKS 4 Odluke Komisije o finansiranju godišnjeg akcionog plana u korist Kosova za 2022. godinu, [Akcioni dokument za EU za inkluzivni socio-ekonomski razvoj](#).

⁷³ Ibid. „Ishod 1: stvoriti mogućnosti za stvaranje prihoda i poboljšati socijalnu uključenost za žene i muškarce iz nevećinskih zajednica na Kosovu; Ishod 2: obezbediti jednak pristup devojčicama i dečacima Roma, Aškalija i Egipćana predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju kroz poboljšanje upisa, zadržavanja i sticanje dece kroz finansijsku podršku u zajednici; Ishod 3: adekvatne usluge podrške i finansiranje za razvoj programa volontiranja za mladiće i devojke.”

⁷⁴ Ibid. „Obezbediti jednak pristup devojčicama i dečacima Roma, Aškalija i Egipćana predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju kroz poboljšanje upisa, zadržavanja i sticanje dece kroz finansijsku podršku u zajednici.”

⁷⁵ Ishod 3. „Podrška volontiranju“, „Adekvatne usluge podrške i finansiranje razvoja programa volontiranja za mladiće i devojke”; Rezultat 3: „Povećana podrška države, finansiranje i vidljivost programa volontiranja,“; Pokazatelji: „Broj programa koji se finansiraju kao deo programa volontiranja” i „Broj volonterskih usluga i usluga informisanja i podizanja svesti“.

će Akcija direktno doprineti rodnoj jednakosti i osnaživanju žena i devojaka. Dakle, označavanje ove akcije je netačno.

Sve u svemu, sva četiri akciona dokumenta za 2022. godinu su označena kao GM1. Svi imaju uključenu rodnu analizu. Međutim, nejednakosti i problemi identifikovani u rodnoj analizi ne daju uvek dovoljno informacija o ishodima i rezultatima. U odnosu na matrice logičkog okvira, Dokumenti su ponekad uključivali rodno razvrstane pokazatelje, ali oni nisu bili praćeni odgovarajućim osnovnim stanjem, ciljevima i aktivnostima koje doprinose rodnoj ravnopravnosti, direktno ili indirektno. Pokazatelji su rodno integrisani uglavnom u smislu broja korisnika projekata ili učesnika, što ne znači nužno da će rodna ravnopravnost biti značajan cilj ili ishod implementacije ovih akcionih dokumenata bez postavljanja jasnih ciljeva promene.

Mehanizmi za rodnu ravnopravnost kao što su ARR i SRR nisu konsultovani u izradi akcionih dokumenata. Nasuprot tome, ŽOCD su konsultovani jer je EUOK ugovorio MŽK da pregleda svaki akcioni dokument i da podrži EU u obezbeđivanju sprovođenja kriterijuma OPR OESR. Uprkos gore navedenim nedostacima, ova dobra praksa je jasno doprinela povećanju pažnje na rodnu ravnopravnost u Akcionim dokumentima, dok je istovremeno institucionalizovala konsultacije sa ŽOCD u procesu planiranja programa IPA.⁷⁶ Međutim, Vlada tek treba da institucionalizuje takve konsultacije sa civilnim društvom kao deo izrade programa IPA, a ugovor MŽK-a sa EU je istekao 2022. godine, tako da će se videti kako će se konsultacije sa ŽOCD tokom izrade programa održavati u budućnosti.

I. PODATKE RAZVRSTANE PO POLU PRIKUPLJAJU NACIONALNE KANCELARIJE ZA STATISTIKU

Ovaj kriterijum ispituje u kojoj meri nacionalne kancelarije za statistiku prikupljaju podatke razvrstane po polu. Takvi podaci su od suštinskog značaja za kreiranje politike zasnovane na dokazima.

Tabela I. U kojoj meri nacionalne kancelarije za statistiku prikupljaju podatke razvrstane po polu	2021	2022	Promena
40. Država ima ažurirani Indeks rodne ravnopravnosti (IRR) na nacionalnom nivou	Ne	Ne	0
41. Da li nacionalne kancelarije za statistiku objavljuju izveštaj sa lako dostupnim podacima razvrstanim po polu koji je dovoljan za upotrebu javnosti	Umereno	Umereno	0

ARR i KAS su nastavili da rade na uspostavljanju tri domena IRR za Kosovo: Znanje, Moć i novac. Međutim, oni još uvek nisu objavljeni. Činjenica da Kosovo nije deo mnogih istraživačkih inicijativa EUROSTAT-a, uključujući Evropsku anketu o uslovima rada, u kombinaciji sa nedostatkom političke volje, usporila je prikupljanje podataka neophodnih za uspostavljanje IRR.⁷⁷

KAS, u saradnji sa ARR, periodično objavljuje *Žene i muškarci na Kosovu*, a poslednja takva publikacija je bila 2020. godine sa podacima iz 2019-2020.⁷⁸ Podaci razvrstani po polu nisu u potpunosti dovoljni za javnu upotrebu, jer su neki podaci nedostupni. Na primer, nekoliko ključnih pokazatelja nije razvrstano prema polu i urbanoj/ruralnoj lokaciji i/ili etničkoj pripadnosti.

J. NACIONALNI ORGANI ODGOVORNI ZA EVROPSKE INTEGRACIJE UKLJUČUJU OSOBLJE SA STRUČNOŠĆU I ZNANJEM O RODNIM PITANJIMA

⁷⁶Ovo su primetili zvaničnici EK, kao i ŽOCD.

⁷⁷ Intervju MŽK-a, 2022.

⁷⁸ KAS i ARR, *Žene i muškarci na Kosovu*, 2020.

Ovaj kriterijum ispituje u kojoj meri nacionalni organi koji su odgovorni za evropske integracije uključuju osoblje sa rodnom ekspertizom.

Nakon vladinih reformi 2021. godine, Ministarstvo za evropske integracije je ukinulo Kancelariju Nacionalnog IPA koordinatora (NIPAC), ranije nazvana Departman za razvojnu pomoć, integrisana je u KP. Preimenovana je u Kancelariju za saradnju i razvoj, ali je zadržala iste odgovornosti i pozicije kao u svojoj prethodnoj ulozi. U međuvremenu, 2021. godine, deo osoblja napustio je Kancelariju za saradnju i razvoj i počeo je raditi u privatnom sektoru ili međunarodnim organizacijama; njihove pozicije su ostale nepopunjene uključujući i 2022. godinu.

Tabela J. U kojoj meri nacionalni organi koji su odgovorni za evropske integracije uključuju osoblje sa stručnošću o rodnom pitanjima	2021	2022	Promena
42. U kojoj meri postoji rodna ekspertiza u vladinom organu nadležnom za EU integracije	Umereno	Umereno	0
43. % osoblja obučenog 2022. o rodnoj ravnopravnosti u nacionalnom organu nadležnom za EU integracije	0%	0%	0
44. U kojoj meri se kontakt osobe za rodna pitanja konsultuju u izradi programa IPA	Minimalno	Minimalno	0
45. U kojoj meri stručnost o rodnoj ravnopravnosti postoji u nacionalnim kancelarijama za statistiku	Minimalno	Minimalno	0

NIPAC je imao osobu koja je preuzela odgovornost da deluje kao rodna kontakt tačka. Međutim, od tada je napustila tu funkciju i nije jasno da li je neko preuzeo njene dužnosti. Ostalo osoblje NIPAC-a prošlo je obuku o rodnoj ravnopravnosti od MŽK-a prethodnih godina, kao deo pomoći pružene uz podršku KEUK-a. Međutim, čini se da trenutno osoblje NIPAC-a nije prošlo obuku o rodnoj ravnopravnosti 2022. godine. Takva obuka je neophodna kako bi osoblje moglo da vodi računa o rodnom kvalitetu kao delu procesa pristupanja EU.

Preписка MŽK-a sa kontakt tačkama za rod, ARR, i NIPAC sugerišu da NMRR nisu konsultovani tokom procesa IPA programiranja. ARR je konsultovan u vezi sa specifičnim akcijama za rodnu ravnopravnost. Međutim, oni i službenici za rodnu ravnopravnost u nadležnim ministarstvima nisu konsultovani u osmišljavanju drugih akcija. Navodno, kancelarija NIPAC-a i dalje se suočava sa fluktuacijom osoblja, slično kao i javna uprava,⁷⁹ kao i sa minimalnom ekspertizom u oblasti rodne ravnopravnosti za informisanje dokumenata IPA III iz rodne perspektive.

U međuvremenu, KAS ima osobu koja služi kao kontakt osoba za rodna pitanja, ali nije jasno da li je to zvanično deo njenog opisa posla. Štaviše, činjenica da ona sedi u jednom odeljenju može ometati stepen do kojeg može podržati prikupljanje i izveštavanje o rodnoj statistici u različitim sektorima.

ZAKLJUČAK

Sveukupno gledano, integrisanje rodne perspektive u procesu pristupanja EU poboljšali su se otprilike 19% od 2021. do 2022. godine. Iako je Evropska komisija poboljšala uključivanje rodne perspektive u Izveštaju o Kosovu 2022. godine, postoje mogućnosti za dalje integrisanje rodne perspektive, uključujući i u različitim poglavljima, predstavljanjem ključnih podataka razvrstanih po polu i uključivanjem više preporuka koje se odnose na rodnu ravnopravnost. Iako su se konsultacije OCD-a sa EU i vladama, uključujući ŽOCD, poboljšale, potrebno je dalje izrada strategije kako bi se uključilo više, raznolikih OCD, kao i da bi se osiguralo da je pažnja na rodnu ravnopravnost integrisana u planove i zaključke svih struktura SSP-a. Ugovaranje KEUK-a sa MŽK-om, kao ŽOCD sa ekspertizom u rodnoj ravnopravnosti, jasno je doprinelo konsultacijama

⁷⁹Evropska komisija, [Izveštaj o Kosovu 2022](#), 12.10.2022 : „Završavanje sistematizacije poslova i sistematizacija radnih mesta su bili spori, a to je stvorilo značajne razlike u administrativnim kapacitetima.“ str. 12

EU sa civilnim društvom, posebno u vezi sa CLIP-om i izradom programa. Međutim, angažman EU sa civilnim društvom, posebno ŽOCD, koji se odnosi na političke dijaloge, žene, mir i bezbednost, odnosno kao deo dijaloga Priština-Beograd, bio je nedovoljan. EU je umereno saradivala sa vladinim kolegama o pitanjima rodne ravnopravnosti, ali nedovoljno sa parlamentom, ARR i službenicima za rodnu ravnopravnost. EU je u sve akcione dokumente donekle uključila rodnu ravnopravnost, iako nedovoljno. Međutim, metodologija OESR-a, a time i EU za rodne markere, niti omogućava praćenje tačnog iznosa sredstava dodeljenih rodnoj ravnopravnosti, niti prati adekvatno finansiranje dodeljeno ŽOCD-ima (ili drugim akterima), prema APRR III pokazatelju. Nadalje, rodno označavanje nije uvek bilo ispravno i nije ispunjavalo sve kriterijume OPR OESRa. Rukovodstvo EU je relativno rodno uravnoteženo i većina je prošla obuku o rodnoj ravnopravnosti, uključujući o žene, mir i sigurnost. Savetnici za rodna pitanja i kontakt osobe postoje, ali nisu na pozicijama donošenja odluka na kojima bi mogli bolje uticati na pažnju rodne ravnopravnosti u celom radu EU.

Vlada Kosova je značajno poboljšala svoje rodno uključivanje u NPSSSA 2021-2025 u poređenju sa prethodnim godinama zahvaljujući svojim kvalitativnim godišnjim konsultacijama sa civilnim društvom i integraciji doprinosa koji su dali ŽOCD tokom ovih konsultacija. Većina strategija relevantnih za rodnu ravnopravnost je otvorena za javne konsultacije, iako sve nemaju dovoljno pažnje na rodnu ravnopravnost i samo su neke od preporuka ŽOCD-a adresirane. Vlada je minimalno napredovala u sprovođenju preporuka iz Izveštaja Evropske komisije o Kosovu za 2021. godinu.

IPA III Strateški odgovor nije bio javno dostupan niti revidiran putem javnih konsultacija tokom njegove pripreme. Uglavnom, akcioni dokumenti IPA III uključuju pažnju na rodnu ravnopravnost u svojim analizama situacije i imaju ciljeve i pokazatelje u pravcu postizanja rodne ravnopravnosti. Neki sadrže pokazatelje razvrstane po polu gde je to relevantno, iako bi se to moglo poboljšati. Mehanizmi za rodnu ravnopravnost kao što su ARR i SRR nisu konsultovani u izradi većine akcionih dokumenata, dok su ŽOCD konsultovani dosledno jer je EUOK angažovao MŽK. Ova dobra praksa je doprinela povećanju pažnje na rodnu ravnopravnost u akcionim dokumentima, dok je istovremeno institucionalizovala konsultacije sa ŽOCD u izradi programa IPA. Vlada može institucionalizovati takve konsultacije sa civilnim društvom.

Kosovo još uvek nema Indeks rodne ravnopravnosti, i iako se podaci o ženama i muškarcima periodično objavljuju, podaci razvrstani po polu i etničkoj pripadnosti ili ruralnoj/urbanoj lokaciji ostaju nedostupni.

NIPAC ima minimalnu ekspertizu o rodnoj ravnopravnosti. Kosovo ima institucionalni okvir, uključujući ARR i službenike za rodnu ravnopravnost, koji bi mogli da informišu IPA programiranje iz rodne perspektive. Međutim, Vlada nije na adekvatan način uključila ARR i službenike za rodnu ravnopravnost u kreiranje IPA programa. Minimalna rodna ekspertiza postoji u SAK-u, a prvenstveno se nalazi u jednom sektoru.

PREPORUKE

ZA EU

- Nastaviti sa unapređenjem znanja i odgovornosti svih članova osoblja EU o tome kako integrisati rodnu perspektivu u sve delove Izveštaja o Kosovu, uključujući korišćenje intersekcionalnog i transformativnog pristupa prema APRR-u III.
- Nastaviti sa organizovanjem značajnih konsultacija sa različitim ŽOCD i nastojati da se integriše njihov doprinos u Izveštaju o Kosovu i u vezi sa strukturama SSP. Sarađivati i izgraditi strategije sa mrežama OCD radipovećanja konsultacija sa različitim ženama i muškarcima, uključujući one na lokalnom nivou, sa osobama sa invaliditetom i sa različitim etničkim grupama. Obezbediti da različite OCD dobiju pozive na konsultacije i da su konsultacije dostupne u pogledu jezika, sposobnosti i vremena. Nastaviti sa pružanjem povratnih informacija o tome koje su preporuke civilnog društva uključene u izveštaje i konsultacije, te o razlozima zašto drugi doprinosi nisu uključeni.

- Nastaviti sa podrškom i finansiranjem planirane rodne analize specifične za sektor i budžet za novu, sveobuhvatnu, ažuriranu rodnu analizu za Kosovo koja će biti sprovedena 2024. godine.
- Dalje poboljšati pažnju na rodnu ravnopravnost u političkom dijalogu sa Vladom Kosova, uključujući ARR i mehanizme za rodnu ravnopravnost u ovim dijalozima koji se odnose na različite sektore.
- Osigurati vođenje redovnih, kvartalnih dijaloga između šefa misije i različitih ŽOCD-a o pitanjima koja se odnose na rodnu ravnopravnost i prava žena, kao i u vezi sa političkim kontekstom uopšteno, u skladu sa obavezama EU u Rezoluciji 1325 i APRR III.
- Odmah preduzeti mere kako bi se obezbedilo bolje, redovno uključivanje različitih organizacija civilnog društva u dijalog Priština-Beograd, uključujući redovne konsultacije, u skladu sa Rezolucijom 1325.
- Nastaviti sa dobrom praksom angažovanja ŽOCD-a kao stručnjaka kako bi podržale integrisanje rodne perspektive u izradi programa, istovremeno institucionalizujući takve strateške konsultacije sa stručnjacima za rodnu ravnopravnost civilnog društva radi informisanja proces izrade programa.
- Obezbediti proces osiguravanja kvaliteta kako bi se proverilo da li svi akcioni dokumenti ispunjavaju kriterijume OPR OESR-a za GM1, koristeći kontrolne liste izrađene da to podrže.
- Snažno ohrabriti Vladu da bolje angažuje različite OCD, ARR i službenike za rodnu ravnopravnost u procesu izrade programa IPA.
- Saradnja sa EK na poboljšanju funkcionalnosti OPSYS-a kako bi se bolje pratili rashodi za rodnu ravnopravnost i ŽOCD-e i pokrete, respektivno. Ovo bi trebalo da uključi pokazatelje za praćenje rashoda kroz pod-grantiranje.
- Osigurati kontinuiranu obuku o rodnoj ravnopravnosti, kao i ženama, miru i sigurnosti za menadžment. Nastaviti sa najboljom praksom angažovanja stručnjaka za rodna pitanja, kao što je MŽK, za pružanje obuke i mentorstva koji su specifični za kontekst.

ZA VLADU KOSOVA

- Osigurati redovno prikupljanje i objavljivanje podataka razvrstanih po polu u skladu sa ZRR, osiguravajući dostupnost podataka za informisanje procesa pristupanja EU.
- Nastaviti sa organizovanjem značajnih konsultacija sa OCD, uključujući različite ŽOCD. Nastojati da se integriše njihov doprinos u vezi sa sastancima struktura SSP-a. Osigurati da različite, relevantne OCD sa stručnošću i znanjem o ovim pitanjima dobiju pozive na konsultacije i da su konsultacije dostupne u pogledu jezika, sposobnosti i vremena. Davati povratne informacije ili organizovati dalje konsultacije kako bi se objasnilo civilnom društvu zašto su određene preporuke uključene u izveštaje i zaključke, a druge nisu.
- Razmotriti objavljivanje svih dnevnih redova i zaključaka sa sastanaka struktura SSP-a.
- Nastaviti konsultacije sa civilnim društvom, uključujući različite ŽOCD, sagledavajući NPSSSA iz rodne perspektive te uzimanja u obzir njihovih preporuka za uključivanje rodne perspektive .
- Institucionalizovati konsultacije sa različitim, kvalifikovanim organizacijama civilnog društva tokom procesa izrade zakona i politika koje se odnose na proces pristupanja EU, poboljšavajući pažnju rodnoj ravnopravnosti u ovim dokumentima. Relevantne institucije treba da obezbede angažovanje stručnjaka iz OCD u konsultacijama i radnim grupama u ranim fazama izrade nacrta politike i sektorskih dokumenata (npr. pre zvaničnih javnih konsultacija) kako bi osiguralo da pažnja rodnoj ravnopravnosti bude integrisana u njih od početka i kako bi se izbegle bilo kakve strukturne ili sistematske prepreke za osiguravanje dovoljne pažnje na rodnu ravnopravnost u javnim politikama.
- Nastaviti sa postavljanjem nacrta zakona i politika da budu dostupni za javnu konsultaciju putem platforme, osiguravajući dovoljno vremena za njihovu reviziju, posebno za duže dokumente. Nastaviti sa osiguravanjem uključivanja doprinosa ŽOCD-a, u pravcu jačanja

pažnje na rodnu ravnopravnost, kao i na potrebe različitih žena i muškaraca u okviru javnih politika.

- Unaprediti kapacitete službenika za rodnu ravnopravnost da se uključe u procese kreiranja politika i osigurati da budu deo svih radnih grupa, u pravcu integracije rodne perspektive u nove politike i zakone. Razmotriti izdvajanje stipendija iz Young Cell Scheme za rodne studije, obezbeđivanjem stipendija za edukaciju novih javnih službenika za sprovođenje rodne analize i korišćenje istih za obaveštavanje o javnim politikama.
- Osigurati sprovođenje preporuka EK u sadašnjem i budućem izveštaju o Kosovu, uključujući i one koje se odnose na rodnu ravnopravnost.
- Institucionalizovati konsultacije sa civilnim društvom, posebno stručnjacima ŽOCD, u procesu izrade akcionih dokumenata, kako bi se osigurala veća pažnja na rodnu ravnopravnost u početnom dizajnu ovih dokumenata.
- Osigurati da svo osoblje NIPAC-a prođe osnovnu obuku vezanu za unapređenje rodne ravnopravnosti kao deo procesa pristupanja EU. Poboľšati saradnju između NIPAC-a i ARR-a u okviru KP-a, osiguravajući angažovanje ARR-a u svim procesima koji se odnose na pristupanje EU.
- Osigurati da ARR i službenici za rodnu ravnopravnost budu dovoljno konsultovani tokom početne izrade IPA akcionih dokumenata.
- Osigurati da KAS ima dovoljno ekspertize u rodnim pitanjima u svim sektorima, koji može osigurati blagovremeno prikupljanje i objavljivanje rodne statistike.
- Finalizovati Indeks rodne ravnopravnosti za Kosovo.

ZA CIVILNO DRUŠTVO

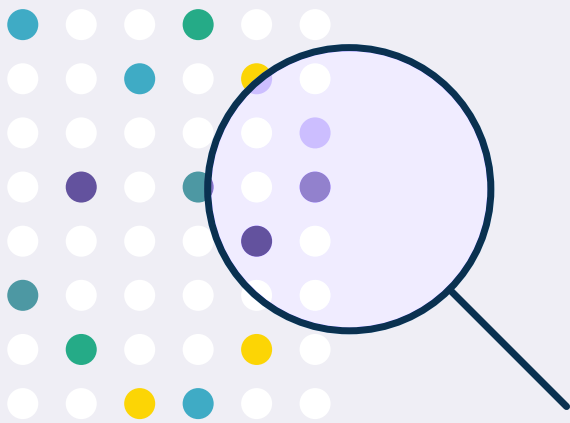
Iako se ova metodologija fokusirala na EU i Vladu, kao nosioce dužnosti odgovorne za osiguranje rodne perspektive tokom procesa pristupanja EU, otkrila je zapažanja o načinima na koje civilno društvo može podržati ove procese:

- Iskusne OCD mogu podržati i osnažiti različite druge OCD da učestvuju u procesu pristupanja EU. Ovo uključuje „prevođenje“ procesa pristupanja EU na način da različite OCD shvate kako se on odnosi na njihov rad, kao i podršku različitim OCD u formulisanju svojih prioriteta i njihovom izražavanju tokom konsultacija vlade i EU.
- Sarađivati na uspostavljanju kvalifikovanog, demokratski izabranog i reprezentativnog konsultativnog mehanizma koji bi osigurao predstavljanje različitih interesa civilnog društva u radnim grupama službenog sektora kada one budu uspostavljene. Predstavnici treba da budu izabrani, kvalifikovani sa adekvatnom sektorskom stručnošću, i od njih se zahteva da se konsultuju, kao i da podnose izveštaje drugim OCD, obezbeđujući adekvatno predstavljanje različitih interesa.
- Nastaviti sa pregledom nacрта zakona i politika, integrišući pažnju na rodnu ravnopravnost.
- Nastaviti sa praćenjem procesa pristupanja EU, osiguravajući da isti vodi računa o unapređenju rodne ravnopravnosti.
- Zalagati se za institucionalizaciju uključivanja ŽOCD u proces izrade i sprovođenje Akcionih dokumenata, posebno od strane Vlade.

ANEKS 1. IZVORI PODATAKA

Pored politika i drugih dokumenata navedenih u ovom dokumentu, konsultacije sa sledećim institucijama i organizacijama bilo putem razmene zahteva za podacima ili putem e-mail korespondencije su informisale ovaj list, navedene po abecednom redu:

- Agencija za rodnu ravnopravnost pri Kancelariji premijera
- Kancelarija Evropske unije na Kosovu
- Kancelarija za evropske integracije pri Kancelariji premijera
- Kosovski centar za rodne studije
- Misija Evropske unije za vladavinu zakona na Kosovu (EULEX)
- Nacionalni IPA koordinator (NIPAC)
- Specijalni predstavnik Evropske unije na Kosovu
- Udruženje žena Mitrovice za ljudska prava (MWAHR)

INTEGRISANJE RODNE PERSPEKTIVE U PROCES PRISTUPANJA EU

Izveštaj o proceni zemlje

Kosovo

2022

Partnerska organizacija

